

RAPPORTER

89/14

**ENSLIGES INNTEKT OG
FORBRUK**

AV
ARNE S. ANDERSEN OG STEIN OPDAHL

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY

RAPPORTER FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ 89/14

ENSLIGES INNTEKT OG FORBRUK

AV

ARNE S. ANDERSEN OG STEIN OPDAHL

STATISTISK SENTRALBYRÅ
OSLO—KONGSVINGER 1989

ISBN 82-537-2796-8
ISSN 0332-8422

EMNEGRUPPE
30 Generelle sosioøkonomiske emner

ANDRE EMNEORD
Boforhold
Forbruk
Inntektsfordeling
Levestandard

FORORD

Denne publikasjonen presenterer resultater fra inntekts- og formuesundersøkelsene og fra forbruksundersøkelsene fra 1973 til 1985 om økonomien for ulike typer av husholdninger. Formålet er å sammenlikne den økonomiske situasjonen for personer som bor alene, enslige, og for andre husholdninger, først og fremst par uten barn. Publikasjonen belyser i første rekke utviklingen i første halvdel av 1980-årene, men gir også enkelte hovedtrekk av utviklingen siden begynnelsen av 1970-årene.

De enslige utgjør på mange måter en svært sammensatt gruppe. Publikasjonen beskriver derfor kort hvordan denne gruppen er sammensatt, i det vesentlige basert på Levekårsundersøkelsen 1987.

Arbeidet med denne publikasjonen er finansiert av Forbruker- og administrasjonsdepartementet.

Statistisk sentralbyrå, Oslo, 16. juni 1989

Gisle Skancke

I N N H O L D

	Side
Tabellregister.....	6
SAMMENDRAG.....	10
1. HVEM ER DE ENSLIGE?.....	14
1.1. Tallet på enslige økte sterkt i 1970-årene.....	14
1.2. Flest eldre og flest kvinner blant enslige.....	15
1.3. Enslige kvinner under pensjonsalder bor oftest i sentrale strøk.....	16
1.4. Små forskjeller i yrkesaktivitet mellom enslige og andre...	18
1.5. Enslige kvinner har høyere utdanning enn kvinner ellers....	20
2. INNTEKTSUTVIKLINGEN I 1970-ÅRENE.....	22
3. LEVESTANDARD FOR ENSLIGE OG FOR ANDRE TYPER HUSHOLDNINGER.....	26
3.1. Formue og gjeld.....	32
3.2. Levestandard for husholdninger med yrkesaktiv hovedperson..	36
4. INNTEKTSDANNELSE.....	39
5. ULIKHET I INNTEKT.....	44
6. FORBRUK OG FORBRUKSMØNSTER.....	49
6.1. Utviklingen i forbruksutgiftene 1973-85.....	49
6.2. Nærmere om forbruksutgiftenes størrelse og sammensetning...	50
6.3. Individspesifikke og husholdningsspesifikke utgifter.....	54
6.4. Sammenlikning av forbruket for enslige og par uten barn i samme aldersgruppe.....	57
6.5. Variasjoner i forbruket.....	59
7. BOUTGIFTER OG BOFORHOLD.....	63
7.1. Utviklingen i boutgifter på 1970-tallet.....	63
7.2. Bokostnader i 1980-årene.....	65
7.3. Sammensetning av bokostnadene for ulike typer husholdninger	68
7.4. Boutgiftsbelastningen.....	72
7.5. Boutbetalinger i storbyene.....	74
7.6. Bostandard.....	75
7.6.1. Boligstørrelse.....	76
7.6.2. Trangboddhet.....	79
7.6.3. Utstyrmessig standard.....	80
7.6.4. Boutbetalinger og boligstandard.....	83
7.7. Regresjonsanalyse av boutgifter.....	86
8. VARIGE FORBRUKSGODER.....	90
VEDLEGG	
1. Tabeller i vedlegg.....	94
2. Definisjoner av inntekt.....	101
3. Regresjonsanalyse av boutgifter.....	103
Utkommet i serien Rapporter fra Statistisk sentralbyrå (RAPP).....	106

Standardtegn i tabeller

- Null

0 Mindre enn 0,5 av den brukte enheten

: Tall kan ikke offentliggjøres

TABELLREGISTER

	Side
1.1 Antall husholdninger i alt og antall énpersonhusholdninger. 1970 og 1980.....	14
1.2 Antallet menn og kvinner i ulike aldersgrupper som bor alene. 1987.....	15
1.3 Andelen som bor alene blant menn og kvinner i ulike aldersgrupper. Prosent. 1987.....	16
1.4 Andelen som bor i sentrale strøk blant enslige menn og kvinner i ulike aldersgrupper. Prosent. 1987.....	17
1.5 Andelen som bor alene blant menn og kvinner i ulike aldersgrupper og ulike bostedsstrøk. Prosent. 1987.....	17
1.6 Andelen yrkesaktive blant menn og kvinner og blant andre menn og kvinner i alderen 16-66 år. Prosent. 1987....	18
1.7 Enslige menn og kvinner og andre menn og kvinner i ulike aldersgrupper etter sosioøkonomisk status. Prosent. 1987...	19
1.8 Andelen med utdanning på universitets- og høghskolenivå i ulike aldersgrupper blant enslige menn og kvinner og blant menn og kvinner ellers. Prosent. 1987.....	21
2.1 Disponibel likningsinntekt i ulike typer husholdninger. 1973, 1976 og 1979. Kroner.....	23
2.2 Endring i disponibel likningsinntekt i faste kroner for utvalgte husholdningstyper. 1976 og 1979. 1973 = 100.....	24
2.3 Tallet på husholdninger ialt og énpersonshusholdninger ifølge folke- og boligtellingsene og inntektsundersøkelsene. 1970-1980.....	25
3.1 Bruttoinntekt, inntekt etter skatt og ekvivalentinntekt for ulike husholdningstyper. 1982. Kroner.....	28
3.2 Bruttoinntekt, inntekt etter skatt og ekvivalentinntekt for ulike husholdningstyper. 1985. Kroner.....	29
3.3 Bruttoinntekt, inntekt etter skatt og ekvivalentinntekt for ulike husholdningstyper i forhold til gjennomsnittlig inntekt for alle husholdninger. Prosent. 1982 og 1985.....	30
3.4 Bruttoformue og bruttofinanskapital for ulike husholdningstyper. 1982 og 1985. Kroner.....	33
3.5 Renter av gjeld og renter av gjeld i prosent av inntekt etter skatt for ulike husholdningstyper. 1982 og 1985.....	35
3.6 Bruttoinntekt, inntekt etter skatt og ekvivalentinntekt for ulike typer husholdninger med yrkesaktiv hovedperson. 1985. Kroner.....	37
4.1 Lønns- og næringsinntekt, trygd og kapital- og annen inntekt i prosent av bruttoinntekt. 1982 og 1985.....	40

	Side
4.2 Skatt og visse overføringer i prosent av bruttoinntekt. 1982 og 1985.....	41
4.3 Inntektsregnskap for ulike husholdningstyper. 1982. Kroner.	42
4.4 Inntektsregnskap for ulike husholdningstyper. 1985. Kroner.	43
5.1 Husholdninger etter bruttoinntekt. 1985. Prosent.....	45
5.2 Inntekt etter skatt som avgrenser bestemte andeler innen ulike husholdningstyper. Prosent. 1985.....	46
5.3 Relative inntektsgrenser for par uten barn i forhold til enslige i samme aldersgruppe for ulike inntektsklasser. 1985.....	47
6.1 Endring i forbruksutgift i faste priser for ulike hus- holdningstyper. 1974-1985. 1973 = 100.....	49
6.2 Forbruksutgift pr. år for husholdninger i ulike grupper etter vare- og tjenestegruppe. 1980-1985.....	51
6.3 Utgifter på restaurant, kafé, kantine m.v. i ulike grupper av husholdninger. 1980-1985.....	53
6.4 Husholdningsspesifikke utgifter i ulike grupper av hus- holdninger. 1980-1985.....	55
6.5 Endring i husholdningenes utgifter i faste priser for ulike grupper av husholdninger. Prosent. 1980-1985.....	56
6.6 Ensliges utgifter som andel av utgifter for par uten barn i samme aldersgruppe. Tall for vare- og tjenestegruppe. Prosent. 1980-85.....	58
6.7 Utgift pr. husholdning pr. år for ulike grupper av enslige. 1980-1985. Kroner.....	59
6.8 Forbruksutgift pr. år for husholdninger i Oslo, Bergen og Trondheim i ulike grupper etter vare- og tjenestegruppe. 1980-1985.....	60
6.9 Total forbruksutgift og utgift til bolig, lys og brensel i Oslo, Bergen og Trondheim i prosent av landsgjennomsnitt- et, for ulike grupper av husholdninger. 1980-1985.....	61
6.10 Forbruksutgift etter vare- og tjenestegruppe for enslige menn og kvinner i ulike aldersgrupper. Prosent. 1983-85.....	62
7.1 Boutgifter i ulike grupper av husholdninger. 1973-1985. Beløp er regnet i 1985-kroner.....	64
7.2 Boutgiftenes andel av total forbruksutgift i ulike grupper av husholdninger. Prosent. 1973, 1977-79, 1983-85.....	65
7.3 Boutbetaling pr. år for ulike typer husholdninger. 1980-85. Beløpene er regnet i 1985-kroner.....	66
7.4 Boutbetalingenes andel av inntekt etter skatt i ulike grupper av husholdninger. Prosent. 1982, 1984 og 1985.....	68

	Side
7.5 Boutbetaling pr. år i ulike grupper av husholdninger, etter utgiftstype. 1983-85.....	69
7.6 Endring i ulike typer boutbetaling fra 1980-1982 til 1983-1985 for ulike grupper av husholdninger. 1985-kroner..	70
7.7 Husholdninger i ulike grupper etter eie/leieforhold. Prosent. 1980-85.....	71
7.8 Husholdninger i ulike grupper, etter boutgiftenes andel av total forbruksutgift. Prosent. 1983-85.....	73
7.9 Boutbetalingene for husholdninger i Oslo, Bergen og Trondheim og i landet forøvrig etter utgiftstype. 1983-85. Kroner.....	74
7.10 Boutbetalinger for ulike grupper av husholdninger i Oslo, Bergen og Trondheim og i landet forøvrig. 1983-85. Kroner..	75
7.11 Husholdninger i ulike grupper etter netto boligareal. Gjennomsnittlig areal. 1980-85.....	77
7.12 Husholdninger i ulike grupper etter antall beboelsesrom. Gjennomsnittlig antall rom. 1980-85.....	78
7.13 Andel som bor trangt i ulike grupper av husholdninger. Prosent. 1980-85.....	80
7.14 Andel som mangler kjøkken på minst 6 m ² , vannklosett og bad eller dusjrom, i ulike grupper av husholdninger. Prosent. 1980-85.....	81
7.15 Andel som mangler komfyr, kjøleskap, fryseboks eller -skap og vaskemaskin i ulike grupper av husholdninger. Prosent. 1980-85.....	83
7.16 Andel husholdninger i ulike grupper som bor i bolig uten fullgod standard og som har høy boutbetaling pr. m ² . Prosent. 1980-85.....	85
7.17 Gjennomsnittlig boutbetaling pr. m ² for boliger med ulik standard i ulike grupper av husholdninger. 1980-1985. Kroner.....	86
7.18 Estimerte regresjonskoeffisienter for sammenhengen mellom årlige boutgifter og ulike bakgrunnskjennermerker. 1980-85. Kroner.....	87
8.1 Andel av husholdninger i ulike grupper og av enslige menn og kvinner som eier bil. Prosent. 1980-85.....	91
8.2 Andel av husholdninger i ulike grupper som eier fritids- hus/campingvogn/seilbåt eller motorbåt. Prosent. 1980-85...	92

TABELLER I VEDLEGG

1.	Utgift pr. husholdning pr. år i forskjellige typer av husholdninger, etter vare- og tjenestegruppe. 1980-1982. 1982-priser.....	95
2.	Utgift pr. år i forskjellige typer av husholdninger, etter vare- og tjenestegruppe. 1983-1985. 1985-priser.....	96
3.	Utgift pr. husholdning pr. år for yrkesaktive enslige 16-66 år, etter vare- og tjenestegruppe. 1980-82. 1982-priser....	97
4.	Utgift pr. husholdning for ikke-yrkesaktive enslige i ulike aldersgrupper, etter vare- og tjenestegruppe. 1980-82. 1982-priser.....	98
5.	Utgift pr. husholdning pr. år for yrkesaktive enslige 16-66 år, etter vare- og tjenestegruppe. 1983-85. 1985-priser....	99
6.	Utgift pr. husholdning pr. år for ikke-yrkesaktive enslige i ulike aldersgrupper, etter vare- og tjenestegruppe. 1983-1985. 1985-priser.....	100

SAMMENDRAG

Hovedformålet med analysen er å gi et bilde av ensliges økonomi sammenliknet med økonomien til andre grupper av husholdninger, først og fremst med par uten barn, men også med økonomien til par med barn. For å sammenlikne husholdningenes økonomi vil vi gå inn på en rekke sider som er av betydning for denne, ikke bare inntekt, men også formue, ulike forbruksutgifter og tilgang til varige forbruks-goder. De enslige er en svært sammensatt gruppe. Vi gir tall for alle aldersgrupper av enslige, men legger i analysen særlig vekt på aldersgruppen 25-66 år.

Hvem er de enslige?

Enslig bruker vi i denne analysen som betegnelse på personer som bor alene, altså enpersonhusholdninger.

1. Antallet enslige økte sterkt på 1970-tallet. På 1980-tallet har antallet enslige også økt, men veksten har vært svært moderat, om lag 10 prosent fra 1980 til 1987.

2. En stor andel av de enslige er eldre, særlig eldre kvinner. Av 470 000 enslige i 1987 var bare 280 000 under 67 år. Det er omtrent like mange enslige menn og enslige kvinner under pensjonsalder.

3. Enslige bor noe oftere enn befolkningen ellers i sentrale strøk. Det gjelder særlig under pensjonsalder. Om lag halvparten av de enslige under 67 år bor i byer med over 20 000 innbyggere.

4. Andelen yrkesaktive blant alle enslige under 67 år er omtrent like stor som i befolkningen ellers. Det er først og fremst i aldersgruppen 55-66 år at yrkesaktiviteten for enslige er lavere enn i befolkningen ellers.

I aldersgruppene under 67 år er det vanligere med universitets- og høyskoleutdanning for enslige enn for andre. Det gjelder særlig for kvinner.

Inntekt og levestandard.

1. Gjennomsnittsinntekten for enslige er lavere enn gjennomsnittsinntekten for andre typer av husholdninger. Lavest inntekt hadde de yngste og de eldste enslige. I 1985 var gjennomsnittlig inntekt etter

skatt i disse to gruppene om lag 60 000 kroner. Blant de enslige hadde aldersgruppen 25-54 år høyest inntekt, gjennomsnittlig inntekt etter skatt var om lag 95 000 kroner i denne gruppen. Til sammenlikning var gjennomsnittlig inntekt etter skatt om lag 170 000 kroner i 1985 for par med små barn og for par, 25-54 år, uten barn, og 230 000 kroner for par med bare større barn.

2. Enslige har lavere inntekt enn par med og uten barn, men har de dermed lavere levestandard? En må ta hensyn til at det i husholdninger som består av par med eller uten barn er flere personer som skal leve av inntekten. Konklusjonene blir mer usikre når en forsøker å ta hensyn til forskjeller i forsørgelsesbyrde ved en sammenlikning av enslige og par. Vår konklusjon er at selv om en gir rom for en rimelig grad av usikkerhet i beregningene så har enslige i pensjonsalder, enslige i alderen 16-24 år og par med små barn den laveste levestandard. Høyest levestandard har par, 25-54 år, uten barn. Ikke langt etter følger enslige i alderen 25-54 år og par, 55-66 år, uten barn.

3. I aldersgruppene under 55 år er det arbeid som er kilden til nesten all inntekt både for enslige og for par. Arbeidsinntekten utgjør over 90 prosent av all inntekt, og det er liten eller ingen forskjell i dette mellom enslige og par. I aldersgruppen 55-66 år mottar enslige en større del av inntekten som trygd eller pensjoner, om lag en tredjedel. Dette er omtrent dobbelt så stor andel som blant par uten barn.

4. Betalt skatt utgjør en litt større del av bruttoinntekten for enslige enn for andre husholdninger til tross for at bruttoinntekten for enslige er lavere.

5. Ved en sammenlikning av inntekten for lavinntektsgruppene blant enslige og lavinntektsgruppene blant par uten barn i samme aldersgruppe kommer enslige klart mer ufordelaktig ut enn ved en tilsvarende sammenlikning av høyinntektsgruppene. Dette gjelder i høyere grad for de yngre enn for de eldre aldersgrupper. At lavinntektsgruppene blant de enslige kommer spesielt ufordelaktig ut ved en sammenlikning med par uten barn skyldes en litt større andel ikke-yrkesaktive blant de enslige.

Forbruksutgifter.

1. Ensliges forbruk er dreid bort fra varer og tjenester som bare kan forbrukes av den enkelte og i retning av varer og tjenester som flere i en husholdning kan dra nytte av og der en må regne med "stordriftsfordeler". Det er felles for alle husholdninger at utviklingen har gått i retning av at en større del av forbruket går til bolig og til reiser og transport. Denne utviklingen har imidlertid vært særlig sterk for enslige. På begynnelsen av 1980-tallet brukte enslige og par uten barn omtrent like stor del av forbruket til bolig og transport. På midten av 1980-tallet brukte enslige under 55 år bortimot 10 prosentpoeng mer av det totale forbruket til bolig og transport enn par uten barn. Også i aldersgruppen 55-66 år økte andelen av forbruket som gikk til bolig og transport mer for enslige enn for par uten barn.

Denne utviklingen skyldes i høyere grad økte utgifter til reiser og transport enn økning i boutgiftene. Særlig blant de yngre har økte utgifter til reiser og transport betydd mer enn økte utgifter til bolig.

2. Utgifter til bolig økte sterkt i løpet av første halvdel av 1980-tallet for yngre, både for yngre enslige og for yngre par med og uten barn. Utgiftene til bolig økte i faste priser med om lag 40 prosent for par uten barn og enslige i alderen 25-34 år i denne perioden. Blant enslige i alderen 35-54 år og blant par med barn økte utgiftene til bolig reelt med om lag 25 prosent. I andre grupper av husholdninger var økningen om lag 10 prosent.

For en rekke grupper har utgiftene til bolig økt mer enn inntektene. Det gjelder bl.a. for enslige under 55 år, for par, 25-34 år, uten barn, og for par med små barn. For disse gruppene økte boutbetalingen som andel av inntekt etter skatt med 6-7 prosentpoeng på første halvdel av 1980-tallet. Utgiftsbelastningen, dvs. boutbetalingene som andel av inntekt etter skatt, var i 1985 høyest for enslige i alderen 25-54 år med nesten 30 prosent og for par med små barn med 25 prosent. For andre grupper var utgiftsbelastningen om lag 20 prosent.

3. Innen samme aldersgruppe blant de enslige og blant par uten barn har utviklingen i utgifter til bolig stort sett vært nokså lik. Både på begynnelsen og på midten av 1980-tallet utgjorde boutbetalingene for enslige snaut 70 prosent av boutbetalingene for par uten barn. Et unntak er aldersgruppen 35-54 år. Her økte utgiftene til bolig noe

sterkere for enslige enn for par uten barn slik at boutbetalingene for enslige på midten av 1980-tallet utgjorde nesten 80 prosent av boutbetalingene for par uten barn.

4. Når enslige bruker en større andel av inntekten til bolig skyldes det ikke at de har boliger av høyere standard, tvertimot. Ved siden av par med små barn er det enslige under 55 år som oftest bor trangt. Det er også noe mer vanlig for enslige enn for par å bo i boliger som mangler kjøkken, WC eller bad. Stort sett er det 7-15 prosent av de enslige som bor i boliger med slike mangler, vanligst blant de yngste og de eldste.

Boutgiftene synes å variere lite med husholdningenes boligstandard. Det er små forskjeller i boutbetaling pr. kvm for husholdninger som ikke har fullgod boligstandard (dvs. bor trangt eller mangler kjøkken, WC eller bad) og husholdninger som har fullgod boligstandard. Særlig blant enslige forekommer det i en del aldersgrupper at husholdninger med fullgod boligstandard bor like billig (pr. kvm) som husholdninger uten fullgod boligstandard.

5. Har enslige høyere boutgifter enn andre typer husholdninger når en tar hensyn til at de oftere bor i byene, at de oftere har lav boligstandard, at de bor i mindre boliger, at de oftere bor i leid bolig og at de har lavere inntekt? Analysen viser at på begynnelsen av 1980-tallet hadde alle grupper av enslige med unntak av de yngste høyere boutgifter enn de fleste andre grupper av husholdninger når en tok hensyn til andre forhold. Det samme gjaldt ellers bare for par med små barn.

På midten av 1980-tallet gjaldt dette bare for noen av de enslige, nemlig enslige i alderen 25-54 år. Nå synes det å være husholdningens "alder" snarere enn om det er en enpersonhusholdning eller en flerpersonhusholdning som bestemmer om husholdningen har høye boutgifter etter at en har tatt hensyn til andre forhold som påvirker boutgiftene. Par med små barn, par, 25-34 år, uten barn og enslige i alderen 25-54 år hadde slik sett et ganske betydelig "tillegg" i boutgifter. I analysen har vi også tatt hensyn til inntekt (i mangel av inntektsopplysninger har vi brukt total forbruksutgift som en tilnærming). Enslige har lavere inntekt enn par. Resultatet av analysen betyr at enslige i alderen 25-54 år har høyere boutgifter enn de fleste andre grupper av husholdninger i forhold til inntekten selv når en tar hensyn til bosted, boligstandard, boligareal, eierforhold m.v.

1. HVEM ER DE ENSLIGE?

Enslig er et begrep som blir brukt på flere måter. I noen sammenhenger betyr enslig en voksen som er ugift, i andre en person som verken er gift eller samboende. Vi skal her bruke enslig om en person som bor alene, en person som alene utgjør en husholdning. I en del tilfeller skal vi bruke betegnelsene enslig og énpersonhusholdning om hverandre. Enslig er altså noe mer enn ugift. Tilfeller som voksent barn som bor sammen med foreldre, to voksne søsken eller to voksne slektninger som bor sammen, en enslig forsørger eller samboende regnes ikke som enslig her.

Gruppen av enslige er en svært inhomogen gruppe, selv slik den er definert her. Noen regner med å bo alene bare for en begrenset periode, f.eks. under utdanning, mens de er unge, eller mellom to samlivsforhold. Noen har valgt å bo alene, mens andre er blitt alene, f.eks. gjennom ektefellens død eller skilsmisse. Noen har tidligere levd i samliv og har barn som de treffer regelmessig, andre har ikke noen barn eller tidligere ektefelle.

1.1. Tallet på enslige økte sterkt i 1970-årene

Folke- og boligtellningene viser at det ble omlag 150 000 flere enslige fra 1970 til 1980, en økning på vel 50 prosent.

Andelen av alle husholdninger som var énpersonhusholdninger økte fra 21 til 28 prosent på disse ti årene.

Tabell 1.1 Antall husholdninger i alt og antall énpersonhusholdninger. 1970 og 1980

	1970	1980
Alle husholdninger.....	1 296 734	1 523 508
Énpersonhusholdninger.....	274 080	425 725
Andelen énpersonhusholdninger. Prosent.....	21	28

Den store økning i antallet enslige skyldes flere forhold. Økt antall eldre, økt yrkesaktivitet blant kvinner, nye livsstiler, økt antall skilsmisser og økt urbaniseringsgrad er noen av de endringer som er med på å gi flere enslige i vårt samfunn.

Tall fra utvalgsundersøkelser tyder på at veksten i tallet på énpersonhusholdninger hittil i 1980-årene har vært vesentlig svakere enn i 1970-årene. Levekårsundersøkelsen viser at det var 470 000 énpersonhusholdninger i 1987, altså bare 45 000 mer enn i 1980. Selv om det knytter seg en viss usikkerhet til disse tallene er det likevel ikke tvil om at den sterke veksten i antallet énpersonhusholdninger på 1970-tallet ikke har fortsatt inn i 1980-årene.

1.2. Flest eldre og flest kvinner blant enslige

På grunnlag av Levekårsundersøkelsen har vi anslått at det var om lag 470 000 enslige, dvs. personer i énpersonhusholdninger i 1987. Det er i mange sammenhenger viktig å vite hvem disse er.

Levekårsundersøkelsen 1987 viser at kvinner er i flertall blant de enslige. Om lag 280 000 av de 470 000 enslige er kvinner, altså 60 prosent. Dette skyldes det store antallet eldre enslige kvinner. Vel tre fjerdedeler av de enslige i pensjonsalder er kvinner.

Tabell 1.2 Antallet menn og kvinner i ulike aldersgrupper som bor alene. 1987.

	Alle	16-24 år	25-34 år	35-54 år	55-66 år	67 år og over
Alle.....	471 000	52 000	68 000	85 000	79 000	187 000
Menn.....	191 000	23 000	49 000	48 000	30 000	41 000
Kvinner..	280 000	29 000	19 000	38 000	49 000	146 000

Ser en bort fra den yngste og eldste aldersgruppen var det vel 230 000 enslige, og godt over halvparten av disse var menn, 55 prosent.

Særlig i aldersgruppen 25-34 år er det først og fremst menn som bor alene. Dette kan skyldes at familiedannelsen blant menn skjer senere enn blant kvinner. Først når en nærmer seg pensjonsalder blir det et flertall av kvinner blant de enslige.

Det er vanligst å bo alene for menn og kvinner i pensjonsalder, særlig for kvinner. Halvparten av kvinner i alderen 67 år og over bor alene, mens bare hver femte mann i denne alderen bor alene. Også blant menn i alderen 25-34 år og kvinner i alderen 55-66 år er andelen aleneboende betydelig, 17-18 prosent. I andre aldersgrupper er det stort sett mindre enn hver tiende som bor alene.

Tabell 1.3 Andelen som bor alene blant menn og kvinner i ulike aldersgrupper. Prosent. 1987

	Alle	16-24 år	25-34 år	35-54 år	55-66 år	67 år og over
Alle.....	14	8	11	9	15	37
Menn.....	12	7	17	10	12	19
Kvinner..	17	10	6	8	18	49

1.3 Enslige kvinner under pensjonsalder bor oftest i sentrale strøk

Det er mer vanlig å bo alene i sentrale strøk enn ellers i landet. Det gjelder både for menn og for kvinner. Mens vel en tredjedel av alle menn og alle kvinner bor i tettbygde strøk med 20 000 innbyggere eller mer er det vel 40 prosent av enslige menn og kvinner som bor i slike strøk.

At det er flere enslige i sentrale strøk skyldes ikke at det store antallet eldre enslige er konsentrert her. Tabell 1.4 viser at andelen av de enslige som bor i sentrale strøk er mindre blant eldre, særlig blant eldre menn, enn blant de noe yngre enslige. Dette betyr også at i de mindre sentrale strøk utgjør den eldste aldersgruppen en større andel av de enslige enn i de sentrale strøk. For menn utgjør de eldre 28 og 13 prosent i henholdsvis mindre sentrale strøk og sentrale strøk, for kvinner er tallene 57 og 46 prosent.

Tabell 1.4 Andelen som bor i sentrale strøk¹ blant
enslige menn og kvinner i ulike aldersgrupper
Prosent. 1987

	Menn	Kvinner
Alle.....	34	37
Enslige.....	42	45
16-24 år.....	31	53
25-34 år.....	62	50
35-54 år.....	43	51
55-66 år.....	35	48
67 år og over....	25	40

¹ Tettbygd strøk med 20 000 innbyggere eller mer

Det er blant personer under 55 år at det er mer vanlig i sentrale strøk enn ellers i landet å bo alene. For kvinner i disse aldersgruppene er det om lag dobbelt så vanlig å bo alene i sentrale som i mindre sentrale strøk. Selv blant kvinner i alderen 55-66 år er det mest vanlig å bo alene i de sentrale strøk.

Tabell 1.5 Andelen som bor alene blant menn og kvinner i ulike aldersgrupper og ulike bostedsstrøk. Prosent. 1987

	Menn		Kvinner	
	Tettbygd strøk med 20 000 innbyggere eller mer	Andre bostedsstrøk	Tettbygd strøk med 20 000 innbyggere eller mer	Andre bostedsstrøk
Alle.....	15	11	20	15
16-24 år.....	8	7	13	7
25-34 år.....	25	11	9	5
35-54 år.....	12	8	11	6
55-66 år.....	12	12	24	15
67 år og over..	16	21	54	47

Blant menn er det bare i aldersgruppen 25-34 år at det er mye mer vanlig å bo alene i sentrale strøk enn i andre strøk, henholdsvis 25 og 11 prosent i denne aldersgruppen bor alene. Blant alderspensjonister er det mest vanlig å bo alene i mindre sentrale strøk.

Dette kan tyde på at når det er mer vanlig å bo alene blant menn i de sentrale strøk er det fordi det er svært vanlig blant yngre menn å bo alene her. Dette skyldes i liten grad utdanningsaktivitet. Bare en liten andel av menn i alderen 25-34 år i sentrale strøk er studenter. Blant kvinner skyldes den større andel aleneboende i sentrale strøk at det er lettere for kvinner her å få arbeid og være økonomisk uavhengige.

1.4 Små forskjeller i yrkesaktivitet mellom enslige og andre

Det er en vanlig forestilling at yrkesaktiviteten er mindre blant enslige enn blant andre, i hvert fall at det gjelder for menn. Dette er riktig når en sammenlikner alle enslige med resten av befolkningen. Det skyldes imidlertid først og fremst at en så stor del av de enslige er i pensjonsalder. Sammenlikner en enslige i yrkesaktiv alder med andre i yrkesaktiv alder er det bare små forskjeller i yrkesaktivitet.

Tabell 1.6 Andelen yrkesaktive¹ blant enslige menn og kvinner og blant andre menn og kvinner i alderen 16-66 år. Prosent. 1987

	Menn	Kvinner
Enslige.....	77	63
Andre.....	80	65

¹ Yrkesaktive er personer som vanligvis arbeider minst 10 timer pr. uke.

Blant menn er det i det vesentlige utdanningsaktivitet og overgang til pensjon og trygd som bidrar til redusert yrkesaktivitet. Blant kvinner er det i tillegg omsorgsarbeid som reduserer yrkesaktiviteten. Disse faktorene virker forskjellig i de ulike aldersgruppene.

Yrkesaktiviteten er høyest for enslige blant de yngste. Det skyldes høyere utdanningsaktivitet blant unge som ikke bor alene, antakelig er det en større andel helt unge i denne gruppen.

Tabell 1.7 Enslige menn og kvinner og andre menn og kvinner i ulike aldersgrupper etter sosioøkonomisk status. Prosent. 1987

	I alt	Yrkesaktiv	Skoleelev, student	Pensjonist, trygdet	Ikke-yrkesaktiv ellers
MENN					
16-24 år					
Enslige.....	100	69	24	0	7
Andre.....	100	55	40	1	4
25-34 år					
Enslige.....	100	85	7	3	5
Andre.....	100	95	3	1	1
35-54 år					
Enslige.....	100	85	0	15	0
Andre.....	100	95	0	3	2
55-66 år					
Enslige.....	100	53	0	44	3
Andre.....	100	72	0	23	4
KVINNER					
16-24 år					
Enslige.....	100	64	33	3	0
Andre.....	100	48	42	3	7
25-34 år					
Enslige.....	100	96	4	0	0
Andre.....	100	70	3	4	23
35-54 år					
Enslige.....	100	75	0	23	2
Andre.....	100	79	1	6	14
55-66 år					
Enslige.....	100	40	0	58	2
Andre.....	100	50	0	19	30

I alderen 25-54 år er det store flertallet av de enslige menn yrkesaktive, likevel er andelen yrkesaktive 10 prosentpoeng lavere enn for andre menn i denne alderen. I alderen 55-66 år er vel halvparten av enslige menn yrkesaktive sammenliknet med snaut tre fjerdedeler av menn som ikke bor alene. Denne forskjellen skyldes utelukkende forskjellig andel som lever av pensjon eller trygd. I aldersgruppen 55-66 år er det dobbelt så stor andel pensjonister blant enslige menn som blant andre menn.

Yrkesaktiviteten blant kvinner er ikke alltid minst blant enslige. Enslige kvinner i alderen 25-34 år er så godt som alle yrkesaktive, sammenliknet med 70 prosent av andre kvinner i denne alderen. Disse siste har lavere yrkesaktivitet vesentlig på grunn av omsorgsarbeid.

I aldersgruppen 35-54 år er enslige og andre kvinner i like stor grad yrkesaktive. Blant kvinner i alderen 55-66 år er det litt færre yrkesaktive blant enslige enn blant andre kvinner. I begge disse aldersgruppene skyldes imidlertid den reduserte yrkesaktiviteten forskjellige forhold. For kvinner som ikke bor alene er det først og fremst omsorgsarbeid/husarbeid som bidrar til å redusere yrkesaktiviteten, mens det blant enslige kvinner nesten utelukkende er overgang til pensjon eller trygd som bidrar. Disse forskjellene mellom enslige og andre skyldes i betydelig grad at mange enslige kvinner har etterlattepensjon. Forskjeller i uførepensjonering kan imidlertid også spille inn.

1.5 Enslige kvinner har høyere utdanning enn kvinner ellers

Også ved sammenlikninger av utdanningsnivået for enslige og for andre må en ta hensyn til at andelen eldre er større blant enslige enn i befolkningen ellers. Til tross for dette finner en at andelen med utdanning på universitets- og høgskolenivå blant kvinner er omtrent den samme for enslige som for andre, og at det er en større andel av enslige menn enn av andre menn som har utdanning på dette nivå.

For kvinner i alle aldersgrupper er det like vanlig eller vanligere med universitets- og høgskoleutdanning blant enslige enn blant andre kvinner. I aldersgruppen 25-34 år er dette særlig utpreget. Her har om lag halvparten av de enslige kvinner så høy utdanning, mot en fjerdedel av andre kvinner.

Tabell 1.8 Andelen med utdanning på universitets- og høgscolenivå blant enslige menn og kvinner og blant menn og kvinner ellers i ulike aldersgrupper. Prosent. 1987

	Menn		Kvinner	
	Enslige (Énperson- husholdning)	Andre	Enslige	Andre
Alle.....	23	18	12	14
16-24 år.....	7	2	11	5
25-34 år.....	44	25	54	23
35-54 år.....	28	25	23	19
55-66 år.....	11	16	12	8
67 år og over..	8	14	5	4

For menn i alderen 25-34 år finner en det samme, selv om forskjellen mellom enslige og andre er litt mindre. Både for menn og kvinner er forklaringene antakelig at det er flere av dem med høy utdanning som utsetter inngåelse i samlivsforhold. En må derfor regne med at en betydelig andel av enslige i denne aldersgruppen vil bo alene bare i en forholdsvis begrenset periode.

Bare blant eldre menn, i alderen 55 år og over er det færre blant enslige enn blant andre menn som har utdanning på universitets- og høgscolenivå.

2. INNTEKTSUTVIKLINGEN I 1970-ÅRENE

Det er viktig når en skal sammenlikne inntektene til enslige og andre grupper av husholdninger å vite hvordan disse har utviklet seg i løpet av de siste 5-10 år. Det er imidlertid vanskelig å gjøre dette, særlig dersom en må basere seg på allerede publisert statistikk. For å belyse utviklingen har vi måtte dele perioden i to og se på inntektsutviklingen i årene 1973-1979 og 1982-1985 hver for seg.

Vi skal ta et kort tilbakeblikk på inntektsutviklingen for ulike grupper av enslige sammenliknet med ektepar med og uten barn. Resultatene er basert på Inntekts- og formuesundersøkelsene 1973, 1976 og 1979. Inntekts- og formuesundersøkelsen 1970 har vi ikke nyttet her fordi oppdelingen i husholdningstyper ikke kan sammenliknes med oppdelingen i de senere undersøkelsene.

Disponibel likningsinntekt er det inntektsbegrep i inntektsundersøkelsene som er best egnet når en vil sammenlikne utviklingen i husholdningenes levestandard. Den disponible likningsinntekt beregnes ved at det gjøres en del tillegg og fradrag i inntekten. Skattefrie inntekter (f.eks. barnetrygd) og en del av fradragspostene ved skattelikningen (eksempelvis minstefradrag og oppgjørsfradrag) legges til nettoinntekten. For å komme fram til den inntekt som er disponibel til forbruk og sparing trekkes også fra enkelte beløp, først og fremst skatt på inntekt og formue. (Se definisjon i vedlegg 1.)

Tabell 2.1. viser disponibel likningsinntekt for en del husholdningstyper for de tre årene 1973, 1976 og 1979 i løpende kroner. Disponibel inntekt for ektepar er uten unntak høyere enn for enslige. I de fleste aldersgrupper er disponibel likningsinntekt for ektepar uten barn litt høyere enn for ektepar med barn. Når en skal sammenlikne husholdningers inntekt må en imidlertid ta hensyn til at også forsørgelsesbyrden, dvs. antall personer som skal leve av en gitt inntekt, ikke er den samme i de ulike typer husholdninger.

Tabell 2.1 Disponibel likningsinntekt i ulike typer husholdninger. 1973, 1976 og 1979. Kroner

	1973	1976	1979
Alle husholdninger.....	32 700	52 900	64 300
Enslige			
Alle.....	17 200	26 600	35 000
Under 25 år.....	13 300	26 100	30 400
25-39 år.....	21 300	32 400	41 900
40-59 år.....	19 600	31 000	40 900
60-69 ¹ /60-66 år.....	17 500	28 300	35 500
70 ¹ /67 år og over.....	15 300	22 200	30 400
Ektepar uten barn			
Under 25 år.....	31 000	47 400	58 500
25-39 år.....	42 000	61 700	80 800
40-59 år.....	38 200	60 700	77 500
Ektepar med barn			
Under 25 år.....	27 900	42 600	55 000
25-39 år.....	38 100	57 600	74 500
40-59 år.....	43 800	66 600	86 300

1) 60-69 og 70 år og over er brukt i 1973.

Vi skal imidlertid konsentrere oss om utviklingen i inntektene. Forutsatt at husholdningssammensetningen for de enkelte husholdningstyper endrer seg lite vil utviklingen i disponibel likningsinntekt være omtrent lik utviklingen i inntekt sett i forhold til forsørgelsesbyrde.

Tabell 2.2 viser utviklingen i disponibel likningsinntekt i faste kroner, når gjennomsnittlig disponibel likningsinntekt i hver gruppe av husholdninger i 1973 = 100. Tabellen viser altså realverdien av disponibel likningsinntekt i 1976 og 1979 i forhold til 1973. Den viser f.eks. at for alle enslige økte realdisponibel inntekt med 16 prosent fra 1973 til 1976 og med 24 prosent fra 1973 til 1979.

Tabell 2.2 Endring i disponibel likningsinntekt i faste kroner for utvalgte husholdningstyper. 1976 og 1979. 1973 = 100

	1976	1979
Alle husholdninger.....	121	119
Enslige		
Alle.....	116	124
Under 25 år.....	147	139
25-39 år.....	114	119
40-59 år.....	119	127
Ektepar uten barn		
Under 25 år.....	115	114
25-39 år.....	110	117
40-59 år.....	119	123
Ektepar med barn		
Under 25 år.....	115	120
25-39 år.....	113	119
40-59 år.....	114	120

Sammenlikner en innen samme aldersgruppe enslige med ektepar uten barn og med ektepar med barn ser en at i aldersgruppen under 25 år har enslige her en klart bedre utvikling i disponibel inntekt enn ektepar med og uten barn. I aldersgruppen 25-39 år har utviklingen vært omtrent den samme i de tre gruppene, mens enslige har hatt en noe bedre inntektsutvikling enn ektepar med og ektepar uten barn innen aldersgruppen 40-59 år. Forskjellene er imidlertid ikke store. For enslige i alderen 40-59 år økte realdisponibel inntekt med 27 prosent fra 1973 til 1979, mens den økte med 20 prosent for ektepar med barn.

Det knytter seg visse problemer til tall for inntektsutviklingen på grunnlag av inntektsundersøkelsene kanskje spesielt for enslige. Det har sammenheng med definisjonen av husholdning. Det finnes ikke registeropplysninger om husholdning. I inntektsundersøkelsene har en

derfor konstruert tilnærmede husholdninger. Hovedregelen er at alle personer som har samme adresse og samme etternavn grupperes i samme husholdning. Ektepar, forsørgede barn og andre forsørgede personer er gruppert i samme husholdning uavhengig av etternavnet. Spørsmålet er hvor god denne tilnærmingen er. En husholdning som består av to samboere vil f.eks. i inntektsundersøkelsen bli registrert som to énpersonhusholdninger, og en husholdning bestående av flere enslige eller av en enslig og en familie vil også i mange tilfelle bli registrert som flere husholdninger.

En sammenlikning av inntektsundersøkelsen med folke- og boligtellinger tyder på at tilnærmingen ikke er alt for god.

Tabell 2.3 Tallet på husholdninger ialt og énpersonhusholdninger ifølge folke- og boligtellinger og inntektsundersøkelsene. 1970-1980.

	Antall husholdninger i alt	<u>Enpersonshusholdninger</u>	
		Antall	Prosent
Folke- og bolig telling 1970...	1 297 000	274 000	21
Inntektsundersøkelsen 1973....	1 545 000	471 000	31
" 1976....	1 532 000	405 000	26
" 1979....	1 671 000	556 000	33
Folke- og bolig telling 1980...	1 524 000	426 000	28

Tallene tyder også på at avvikene i antallet husholdninger i høy grad er knyttet til énpersonhusholdningene.

Den tilnærmede definisjonen av husholdning i inntektsundersøkelsene synes altså å ha ført til at antallet énpersonhusholdninger er for stort. Mest alvorlig er det kanskje at variasjonen i andelen énpersonhusholdninger i inntektsundersøkelsene kan tyde på at det har vært variasjoner i hvor god tilnærmingen har vært.

Det knytter seg derfor en viss usikkerhet til tallene for utviklingen i de ensliges disponible likningsinntekt.

3. LEVESTANDARD FOR ENSLIGE OG FOR ANDRE TYPER HUSHOLDNINGER

Hovedsiktemålet i dette avsnittet er å sammenlikne gjennomsnittlig levestandard for enslige og utvalgte typer av husholdninger ellers, nemlig par uten barn og barnefamilier. Levestandard er et begrep som uttrykker de materielle goder den enkelte har tilgang til. Det finnes ikke noe direkte mål for levestandard. En kan bare nærme seg levestandard gjennom å registrere de ulike forhold som er av betydning for levestandard, slik som ulike typer inntekter og overføringer, ulike typer formue og beholdning av varige forbruksgoder.

Dette er en problemstilling der en i beste fall kan gi tilnærmede svar. Det er to hovedtyper av problemer som gjør det vanskelig å belyse slike problemstillinger. Det ene består i at levestandard ikke er noe klart begrep. I forestillinger om levestandard inngår forestillinger om tilgang til varer og tjenester, både gjennom arbeidsinntekter, kapitalinntekter og overføringer fra det offentlige og fra private, og gjennom inntekter i form av naturalier og tjenester fra den konsumkapital husholdningen eier (f.eks. bil, kjøleskap, TV). Det inngår også forestillinger om behov. En husholdning på fire personer må ha høyere inntekt enn en énpersonhusholdning for å ha samme levestandard, en husholdning som er i etableringsfasen må ha større inntekt enn en veletablert husholdning for å ha samme levestandard.

Den andre hovedtypen av problemer knytter seg til mangler i det statistiske grunnlaget. Ikke alle typer inntekter i vid betydning blir registrert eller blir ikke registrert like godt. Det er velkjent av inntekter unndras beskatning. Enkelte skattefrie inntekter inngår ikke i inntektsstatistikken, og private overføringer registreres ikke. Slike begrensninger i det statistiske grunnlaget skaper problemer i en sammenlikning mellom husholdningstyper dersom de slår ulikt ut for de ulike typer husholdninger, f.eks. at skatteunndragelser er av ulikt omfang i ulike typer husholdninger.

Det statistiske materialet vi nytter i det følgende er Inntektsundersøkelsene 1982 og 1985. Sammensetningen av husholdninger er registrert gjennom intervju. En unngår derfor stort sett de problemene med registrering av husholdning som ble omtalt i kapitel 2.

For å sammenlikne levestandard i ulike typer husholdninger skal vi ta utgangspunkt i et inntektsbegrep som, så langt det er mulig ut fra det foreliggende materiale, er en tilnærming til den inntekten husholdningen har disponibel. Husholdningstyper er delt etter alder på hovedinntektstaker. En kan derfor anta at en sammenlikner husholdninger i tilnærmet samme fase av etableringsprosessen.

Et av de største problemene knytter seg til sammenlikning av husholdninger med forskjellig størrelse og sammensetning av husholdningene, altså med forskjellig "forsørgelsesbyrde". Vi har derfor beregnet ekvivalentinntekt, eller inntekt pr. forbruksenhet som setter inntekt i forhold til forsørgelsesbyrde (se definisjon i vedlegg 1). Det knytter seg en viss usikkerhet til en slik "korreksjon for forsørgelsesbyrde" som vi skal kommentere siden.

I tabell 3.1 og 3.2 er det brukt to inntektsbegreper. Bruttoinntekt er et begrep hentet direkte fra selvangivelsen. Det er i det vesentlige lønns- og næringsinntekt, skattepliktige pensjoner og trygder, renteinntekter og aksjeutbytte og nettoinntekt av prosentlignet bolig og fritidshus.

Inntekt etter skatt er definert som summen av lønns- og næringsinntekt, kapitalinntekt og mottatte overføringer minus utlignet skatt (se vedlegg 1 for en mer detaljert definisjon). Mottatte overføringer omfatter også enkelte overføringer som ikke er skattepliktige: barne-trygd, bostøtte, stipend fra Statens lånekasse for utdanning, forsørg-erfradrag. Men ikke alle overføringer som ikke er skattepliktige er med. Vi har satt inntekt etter skatt lik null i husholdninger som har negativ inntekt etter skatt. Negativ inntekt er i de fleste tilfelle ikke relevant når en er opptatt av husholdningers levestandard. Det forekommer spesielt i utvalget til Inntektsundersøkelsen 1982 enkelte svært store negative inntekter. I en sammenlikning av levestandard for forholdsvis små grupper av husholdninger vil slike ekstremtilfelle påvirke tallene sterkt, samtidig med at slike utslag vanskelig kan betraktes som relevant i en sammenlikning av levestandard.

Vi vil i første rekke sammenlikne levestandard med utgangspunkt i ekvivalentinntekt og inntekt etter skatt. Både i 1982 og 1985 hadde de yngste og eldste enslige sammen med par med småbarn lavest gjennomsnittlig ekvivalentinntekt (tabell 3.3). Enslige og par uten barn,

55-66 år, og par med bare større barn hadde ekvivalentinntekter på eller litt over gjennomsnittet for alle husholdninger. Gjennomsnittlig ekvivalentinntekt for par uten barn og enslige i alderen 25-54 år, var omlag 30 prosent høyere enn gjennomsnittet for alle husholdninger.

Høyest ekvivalentinntekt hadde par uten barn, 25-54 år, og enslige i alderen 35-54 år. Gjennomsnittlig ekvivalentinntekt var i disse gruppene 30 prosent eller mer over gjennomsnittet for alle husholdninger.

Ekvivalentinntekten for enslige i alderen 25-34 år var omlag 25 prosent høyere enn gjennomsnittet for alle husholdninger (tabell 3.3).

Tabell 3.1 Bruttoinntekt, inntekt etter skatt og ekvivalentinntekt for ulike husholdningstyper. 1982. Kroner

	Brutto- inntekt	Inntekt etter skatt	Ekvivalent- inntekt	Tallet på husholdninger
Alle.....	148 500	117 600	59 000	3 952
Enslige 16-24 år.....	57 100	44 200	44 200	78
25-34 "	101 600	73 500	73 500	73
35-54 "	111 600	82 200	82 200	64
55-66 "	76 800	57 900	57 900	114
67-79 "	51 900	48 500	48 500	156
Par uten barn				
25-34 år.....	173 900	133 600	81 700	114
35-54 "	203 700	151 700	89 300	146
55-66 "	155 300	115 900	68 400	327
Par med barn				
Yngste barn 0-6 år..	167 900	135 200	50 700	720
Yngste barn 7-19 år.	214 400	168 800	58 100	1 097

Tabell 3.2 Bruttoinntekt, inntekt etter skatt og ekvivalentinntekt for ulike husholdningstyper. 1985. Kroner

	Brutto- inntekt	Inntekt etter skatt	Ekvivalent- inntekt	Tallet på husholdninger
Alle.....	171 600	141 300	75 500	2 692
Enslige 16-24 år.....	82 500	63 000	63 000	50
25-34 "	124 100	93 000	92 700	134
35-54 "	131 300	97 700	97 700	160
55-66 "	98 300	77 000	76 500	166
67-79 "	62 700	57 700	57 700	230
Par uten barn				
25-34 år.....	220 400	171 300	101 800	84
35-54 "	213 900	168 700	99 300	55
55-66 "	193 000	147 200	86 700	187
Par med barn				
Yngste barn 0-6 år..	204 400	176 100	66 100	384
Yngste barn 7-19 år.	283 200	230 000	81 300	466

Tabell 3.3 Bruttoinntekt, inntekt etter skatt og ekvivalentinntekt for ulike husholdningstyper i forhold til gjennomsnittlig inntekt for alle husholdninger. Prosent. 1982 og 1985

	Brutto- inntekt		Inntekt etter skatt		Ekvivalent- inntekt	
	1982	1985	1982	1985	1982	1985
Alle husholdninger	100	100	100	100	100	100
Enslige 16-24 år	38	48	38	45	75	83
25-34 "	68	72	63	66	125	123
35-54 "	75	77	70	69	139	129
55-66 "	52	57	49	55	98	101
67-79 "	35	37	41	41	82	76
Par uten barn						
25-34 år	117	128	114	121	138	135
35-54 "	137	125	129	119	151	131
55-66 "	105	112	99	104	116	115
Par med barn						
Yngste barn 0-6 år	113	119	115	125	86	88
Yngste barn 7-19 år	144	165	144	163	98	108

Ekvivalentinntekten for et par uten barn er inntekt etter skatt delt med 1.7. En antar altså at dersom inntekt etter skatt for et par uten barn er 1.7 ganger så stor som inntekt etter skatt for en enslig vil de ha samme "levestandard". Det er klart at det knytter seg en viss usikkerhet til en slik antagelse.

Sammenlikner en inntekt etter skatt for en enslig og for par uten barn finner en i aldersgruppen 25-34 år at par uten barn har en disponibel inntekt i 1985 som er 1,84 ganger inntekt etter skatt for enslige. I aldersgruppene 35-54 og 55-66 hadde par uten barn henholdsvis 1,73 og 1,91 ganger mer i inntekt etter skatt enn enslige i 1985.

De fleste anslag for forbruksvekter kommer fram til at forbruksvekten for par uten barn er mindre enn 1,9 ganger forbruksvekten for enslige. Det virker også intuitivt urimelig at "stordriftsfordelen" i husholdninger bestående av to personer i forhold til énpersonhusholdninger er så små som forholdstallet 1.9 tyder på. Særlig hvis boutgiftene for disse husholdninger er store og prisforskjellene for boliger som gir tilsvarende standard for enslige og par uten barn er små, vil det være "stordriftsfordeler" for par uten barn. Det vil da koste omtrent det samme å bo for enslige og for par uten barn, samtidig med at boutgiftene veier tungt i husholdningens budsjett. Dette er en situasjon som en antakelig nærmer seg i aldersgruppen 25-34 år.

Ekvivalentinntekten for par med småbarn er vesentlig lavere enn for enslige 25-34 år og enslige 35-54 år, aldersgrupper som det er naturlig å sammenlikne med, henholdsvis 67 000, 93 000 og 98 000 kr. Selv om det knytter seg en viss usikkerhet til størrelsen av forbruksvekten for to voksne og for barn er det ingen tvil om at par med små barn i gjennomsnitt har lavere levestandard enn enslige 25-54 år. Inntekt etter skatt for par med små barn er 80-90 prosent høyere enn inntekt etter skatt for enslige 25-54 og 35-54 år. Det er ingen tvil om at i den gjennomsnittlige småbarnsfamilie med nesten to barn representerer ektefellen og barna mer enn 0,8-0,9 forbruksenhet. Her vil en heller ikke kunne anta at utgiften for en bolig av samme standard er omtrent den samme for en enslig og for en småbarnsfamilie slik det var rimelig å anta ved sammenlikning av enslige og par uten barn.

Sammenlikner en par med bare større barn og enslige blir konklusjonen mer usikker. Ekvivalentinntekten for de siste er noe høyere enn for barnefamiliene. Inntekt etter skatt for par med bare større barn er omlag 2,4 ganger inntekt etter skatt for enslige 25-54 år. Husholdningene med bare større barn er noe større enn småbarnsfamiliene, henholdsvis 4,3 personer og 2,9 personer. Antok en at forbruksvekten for ektefelle og voksne barn var 0,5 ville det bety at gjennomsnittlig forbruksvekt for barna under 16 år måtte være 0,45 for at par med bare større barn skulle ha samme "levestandard" som enslige 25-54 år. Disse forbruksvektene er lave i forhold til de vekter en er kommet fram til i empiriske forsøk på å bestemme disse. Dertil kommer at disse empiriske undersøkelser viser at forbruksvektene øker med barnas alder. Det virker derfor lite rimelig at enslige i alderen 25-54 år og par med bare større barn har samme levestandard, men om forskjellen er vesentlig er det vanskelig å si.

3.1. Formue og gjeld

Formuen kan ha betydning på i hvertfall to måter. For det første vil kapitalgoder som husholdningen tidligere har anskaffet ha en bruksverdi for husholdningen. Både bolig, bil, kjøleskap, TV osv. er goder som representerer en verdi for husholdningen når de brukes. Husholdninger som ikke har skaffet seg slike goder vil vanligvis ha et udekket behov for disse. Det vil særlig være husholdninger som er i etableringsfasen som må anskaffe varige forbruksgoder.

For det andre vil husholdningen kunne tære på formuen. Særlig vil det være tilfellet dersom det er en pengeformue eller en formue som lett kan omsettes i penger. Særlig for husholdninger med varierende inntekt vil en slik formue kunne utjamne svingninger i levestandard.

Vi skal presentere tall for bruttoformue og bruttofinanskapital. Formuestall fra likningen har mange svakheter. Først og fremst knytter svakheter seg til realkapital som verdsettes for lavt. Det knytter seg også problemer til sammenlikning av realkapital for selvstendige og andre. Dersom disse svakheter er like for alle husholdningstyper vi sammenlikner vil en kunne få et bilde av relative forskjeller i formue til tross for disse svakheter. Vi vet imidlertid ikke i hvilken grad en slik forutsetning holder. En sammenlikning av bruttoformue til de ulike husholdningstyper må derfor tolkes med forsiktighet.

Bruttofinanskapital består av bankinnskott, aksjer og andre verdipapirer, utestående fordringer, kontanter og annen skattepliktig formue. Dette er formue som lettere enn realkapital kan nyttes for forbruk.

Det er to forhold som er av særlig betydning for variasjoner i bruttoformue og bruttofinanskapital mellom grupper av husholdninger. Et viktig forhold er prioritering av egen bolig. Særlig blant barnefamilie, men også blant litt eldre par uten barn er det svært vanlig at husholdningen eier sin bolig. Dette påvirker variasjonen i bruttoformue, selv om formuesverdien av bolig ved likningen ligger betydelig under markedsverdi. Et annet viktig forhold er den akkumulering av formue som vanligvis skjer over livsløpet. Det er kanskje spesielt finanskapital som øker med alderen.

Vi skal sammenlikne formuen til enslige og par med og uten barn, og sammenlikne husholdninger av omtrent samme generasjon. Vi skal be-

grense oss til å sammenlikne bruttofinanskapital, dels fordi tallene antakelig er mer pålitelige enn tallene for bruttoformue, dels fordi finanskapital er den del av formuen som lettest kan nyttes til forbruk.

Enslige i alderen 25-34 år hadde både i 1982 og 1985 om lag halvparten så stor bruttofinanskapital som par uten barn, 25-34 år, og par med småbarn. Også enslige i alderen 35-54 år hadde mindre bruttofinanskapital enn par i samme alder, men forskjellen er vesentlig mindre. Blant de eldre øker forskjellene igjen. Enslige i alderen 55-66 år hadde i gjennomsnitt bare vel halvparten av bruttofinanskapitalen for par uten barn, 55-66 år. En må imidlertid være oppmerksom på at det knytter seg stor statistisk usikkerhet til formuéstallene, ikke bare fordi tallene er basert på opplysninger fra små grupper, men også fordi formuer er skjevere fordelt enn inntekter.

Tabell 3.4 Bruttoformue og bruttofinanskapital for ulike husholdningstyper. 1982 og 1985. Kroner

	Brutto- formue	Bruttofinans- kapital ¹
1982		
Alle husholdninger.....	155 400 (12) ²	73 800 (5)
Enslige 16-24 år.....	12 000 (5)	13 800 (6)
25-34 "	59 700 (21)	25 900 (10)
35-54 "	107 700 (40)	72 400 (32)
55-66 "	96 400 (37)	57 200 (16)
67-79 "	71 600 (18)	69 800 (16)
Par uten barn		
25-34 år.....	103 500 (16)	46 300 (9)
35-54 "	178 900 (48)	70 600 (25)
55-66 "	205 000 (40)	115 000 (31)
Par med barn		
Yngste barn 0-6 år.....	197 100 ³ (58)	63 500 ³ (16)
Yngste barn 7-19 ".....	198 300 (9)	71 800 (7)

Tabell 3.4 (forts.) Bruttoformue og bruttofinanskapital for ulike husholdningstyper. 1982 og 1985. Kroner

	Brutto- formue	Bruttofinans- kapital ¹
1985		
Alle husholdninger.....	228 500 (27)	127 900 (26)
Enslige 16-24 år.....	35 200 (17)	12 800 (6)
25-34 "	73 100 (16)	30 400 (8)
35-54 "	144 000 (44)	71 700 (26)
55-66 "	143 900 (36)	95 500 (23)
67 år og over....	100 000 (27)	93 500 (26)
Par uten barn		
25-34 år.....	168 700 (39)	62 800 (18)
35-54 "	228 900 (50)	90 500 (26)
55-66 "	278 600 (42)	172 600 (33)
Par med barn		
Yngste barn 0-6 år.....	224 500 (31)	61 200 (11)
Yngste barn 7-19 ".....	459 600 ⁴ (295)	259 000 ⁴ (289)

1) Skattefritt beløp er ikke trukket fra her, derimot i bruttoformue.

2) Tallene i parantes angir usikkerheten på tallene i 1 000 kr.

3) Trekker en ut én husholdning med store beløp får vi bruttoformue 155 700 kr og bruttofinanskapital 52 900 kr.

4) Trekker en ut én husholdning med store beløp får vi følgende gjennomsnitt: bruttoformue 306 500 kr og bruttofinanskapital 110 900 kr.

Ser en bort fra de yngste enslige gjelder det generelt at renter av gjeld er større jo yngre husholdningen er. Prioritering av egen bolig spiller antakelig også en rolle. Renter av gjeld er i gjennomsnitt størst blant barnefamilier, og også forholdsvis høye blant yngre par uten barn.

Tabell 3.5 Renter av gjeld og renter av gjeld i prosent av inntekt etter skatt for ulike husholdningstyper. 1982 og 1985.

	1982		1985	
	Renter av gjeld Kroner	Renter av gjeld i prosent av inntekt etter skatt Prosent	Renter av gjeld Kroner	Renter av gjeld i prosent av inntekt etter skatt Prosent
Alle husholdninger..	12 600	11	18 100	13
Enslige 16-24 år....	700	2	5 200	8
25-34 "	10 100	14	16 200	17
35-54 "	6 800	8	14 600	15
55-66 "	2 900	5	5 200	7
67-79 " /...	1 000	2	1 300	2
67 år og over ¹				
Par uten barn				
25-34 år....	14 800	11	31 900	19
35-54 "	12 100	8	21 600	13
55-66 "	7 900	7	8 900	6
Par med barn				
Yngste barn 0-6 år.	26 400	20	36 600	21
Yngste barn 7-19 "	19 200	11	34 500	15

¹) 67-79 år i 1982, 67 år og over i 1985

Gjeldsbelastningen kan kanskje best vurderes ut fra hvor stor andel gjeldsrenter utgjør av inntekt etter skatt. Par med barn, par uten barn, 25-34 år, og enslige 25-54 år har høyest gjeldsbelastning.

Renter av gjeld utgjorde for disse 15-20 prosent av inntekt etter skatt i 1985.

Både absolutt og som prosent av inntekt etter skatt har renter av gjeld økt sterkt fra 1982 til 1985. Økningen har vært særlig sterk for enslige i alderen 35-54 år og for par uten barn, 25-54 år. Blant de yngre er det verdt å legge merke til at økningen i gjeldsbelastningen har vært liten for enslige, 25-34 år, og for par med småbarn. Dette skyldes antakelig at belastningen allerede i 1982 var så stor at det var lite rom for økning.

Selv om gjeldsbelastningen har økt kraftig i enkelte grupper av enslige, er den største absolutte økningen i renter av gjeld å finne for par, særlig for yngre par uten barn (18 000 kr) og par med bare større barn (15 000 kr). men også for par med småbarn har den absolutte økningen (10 000 kr) vært større enn for yngre enslige, der økningen var 6-8 000 kr. Dette illustrerer de problemer de enslige står ovenfor i et boligmarked der de til dels konkurrerer på samme marked som flerpersonhusholdninger. Samme kroneøkning i gjeldsrenter er i gjennomsnitt en større belastning på budsjettet for enslige enn for par.

3.2. Levestandard for husholdninger med yrkesaktiv hovedperson.

Når en sammenlikner ensliges inntekter med inntektene til andre typer husholdninger møter en noen ganger den problemstilling at inntektene til de enslige vanskelig kan sammenliknes med inntektene til andre husholdninger fordi det er en større andel blant de enslige som ikke er yrkesaktive. I noen aldersgrupper vil en finne at en større andel av enslige enn av befolkningen ellers er under utdanning og spesielt at andelen pensjonister er stor.

Slike problemstillinger er relevante når manglende yrkesaktivitet skyldes utdanning. Dels er det vanlig å se på utdanning som en investering som innebærer at arbeidsinntektene forskyves. Dels er det vanlig og legitimt at studenter mottar lån for å opprettholde levestandarden. Det er derfor et berettiget synspunkt at en vanskelig kan sammenlikne inntekter for studenthusholdninger og andre. En må imidlertid også ta hensyn til at studerende i høyere grad enn før finansierer studiene gjennom inntektsgivende arbeid.

Relevansen av denne typen problemstillinger er mer tvilsom når den manglende yrkesaktiviteten skyldes alder og uførhet. Pensjonister vil stort sett være å finne blant de eldre, og de vil altså for lenge siden ha lagt etableringsfasen bak seg og vil kunne nyte godt av varige forbruksgoder som de tidligere har anskaffet. Det kan derfor hevdes at en ikke uten problemer kan sammenlikne inntekter for enslige med en stor andel pensjonister med inntektene til husholdninger med en stor andel personer i etableringsfasen. Men bortsett fra dette kan det ikke være noen grunn til at en ikke skal kunne sammenlikne inntektene for yrkesaktive og for ikke-yrkesaktive.

I tabell 3.6 har vi likevel vist inntektene for husholdninger med yrkesaktiv hovedperson. Som hovedperson er her regnet den person i husholdningen som har størst bruttoinntekt. Hovedpersonen er regnet som yrkesaktiv dersom inntekt av næringsvirksomhet og lønnsinntekt tilsammen er større enn folketrygdens minsteytelse til alders- og uførepensjonister.

Tabell 3.6 Bruttoinntekt, inntekt etter skatt og ekvivalentinntekt for ulike typer husholdninger med yrkesaktiv hovedperson. 1985. Kroner

	Brutto- inntekt	Inntekt etter skatt	Ekvivalent- inntekt	Tallet på hus- holdninger
Alle husholdninger.	222 100	179 100	87 700	1 713
Enslige				
16-24 år.....	109 500	82 000	82 000	32
25-34 "	143 900	106 800	106 500	110
35-54 "	156 500	114 600	114 600	119
55-66 "	137 700	99 000	97 700	71
67-79 "	:	:	:	3
Par uten barn				
25-34 år.....	224 800	174 000	103 200	82
35-54 "	214 500	169 400	99 700	53
55-66 "	212 700	159 300	93 700	140
Par med barn				
Yngste barn 0-6 år.	207 600	178 300	67 200	364
Yngste barn 7-19 "	288 800	234 400	82 700	437

Sammenlikner en inntekten til husholdninger med yrkesaktiv hovedperson med inntektene for alle personer ser en at både for par med og par uten barn er det svært små endringer i inntekt, med unntak av par uten barn, 55-66 år, der gjennomsnittlig inntekt etter skatt øker med vel 10 000 kr. Blant enslige derimot øker gjennomsnittlig inntekt etter skatt med 12-20 000 kr, mest for enslige i alderen 55-66 år og 16-24 år. Dette skyldes at en vesentlig større del av énpersonhusholdningene er ikke-yrkesaktive. Selv blant enslige 25-54 år er 15-20 prosent ikke-yrkesaktive. Blant husholdninger med yrkesaktiv hovedperson har enslige derfor høyere levestandard i forhold til andre husholdningstyper enn når en også tar med husholdninger med ikke-yrkesaktiv hovedperson.

4. INNTEKTSDANNELSE

Vi er opptatt av to sider ved inntektsdannelsen. Det er for det første hvordan bruttoinntekten skapes i de ulike typer husholdninger. Hvilken betydning har først og fremst arbeidsmarkedet og skattepliktige overføringer for forskjellene i bruttoinntekt mellom grupper av husholdninger? For det andre er vi opptatt av hvilken betydning skattene og enkelte skattefrie overføringer har. Disse overføringene er sammen med skatt de viktigste postene når inntekt etter skatt bestemmes med utgangspunkt i bruttoinntekt.

Lønns- og næringsinntekt omfatter foruten lønn og inntekt av næringsvirksomhet bl.a. også verdi av fri bil og sykepenger. Underskudd i næring er fratrukket næringsinntekten. Avskrivninger og fondsavsetninger er derimot ikke trukket fra. Trygd omfatter arbeidsløshetstrygd, skattepliktige ytelser fra folketrygden, dvs. alderspensjon, uførepensjon, etterlattepensjon, overgangsstønad, barnpensjon og attføringspenger, og dessuten omfatter trygd tjenstepensjon, livrenter o.l. Skatt er utlignet skatt fraregnet fradrag i skatt. "Visse overføringer" omfatter de skattefrie overføringene: Barnetrygd, bostøtte fra Statens Husbank og stipend fra Statens lånekasse for utdanning.

Både for enslige og for par er det med unntak av aldersgruppen 55 år og over lønns- og næringsinntekt som nesten utelukkende bidrar til bruttoinntekt (tabell 4.1). Andre inntektsarter utgjør bare noen få prosent av bruttoinntekten. I disse husholdninger skapes altså ulikhetene i bruttoinntekt mellom husholdningsgruppene i arbeidsmarkedet. For disse typer av husholdninger er sammensetningen av bruttoinntekt omtrent uendret fra 1982 til 1985.

Blant de litt eldre bidrar trygd naturlig nok i større grad til bruttoinntekten. Sammenlikner en enslige, 55-66 år, og par uten barn, 55-66 år, betyr de skattepliktige overføringene relativt mest blant de enslige. Her utgjør trygd omlag en tredjedel av bruttoinntekten, mens den utgjør omlag en sjettedel av bruttoinntekten blant par uten barn. Dette har i noen grad sammenheng med at en større del av de enslige er pensjonister (se tabell 1.7). I kroner er de skattepliktige overføringene omlag like store blant enslige og par uten barn i denne aldersgruppen.

Tabell 4.1 Lønns- og næringsinntekt, trygd og kapital- og annen inntekt i prosent av bruttoinntekt. 1982 og 1985.

	Lønns- og næringsinntekt		Trygd		Kapital- og annen inntekt	
	1982	1985	1982	1985	1982	1985
Alle husholdninger...	85	80	12	16	3	5
Enslige 16-24 år.....	97	97	2	2	1	1
25-34 "	97	97	1	2	2	1
35-54 "	89	89	8	7	3	4
55-66 "	64	58	30	34	6	8
67-79år/67 år og over ¹	10	7	82	81	8	12
Par uten barn						
25-34 år.....	98	97	1	2	1	1
35-54 "	93	92	4	7	3	2
55-66 "	81	76	16	18	4	6
Par med barn						
Yngste barn 0-6 år...	96	96	1	2	3	2
Yngste barn 7-19 år..	95	94	3	3	2	4

¹) 67-79 år i 1982, 67 år og over i 1985

Både for enslige i alderen 55-66 år, og for par uten barn i samme alder har det vært en nedgang i andelen av bruttoinntekten som er inntekt av arbeid fra 1982 til 1985.

Inntekt etter skatt framkommer i det vesentlige ved at skatt går til fradrag i bruttoinntekten og ved at enkelte skattefrie overføringer legges til. Forsørgerfradrag er her regnet som et fradrag i skatt. Det kan i andre sammenhenger regnes som en overføring på linje med f.eks. barnetrygd.

Det var små forskjeller i den andel skatt utgjorde av bruttoinntekt. Ser en bort fra enslige i pensjonsalder varierer denne andelen mellom 24 og 28 prosent. Dette til tross for at inntektene varierer sterkt. Den kanskje viktigste grunn til dette er at ektefellers inntekter i de fleste tilfeller beskattes separat. For barnefamilier spiller det også en rolle at forsørgerfradrag regnes til fradrag i skatten, og at foreldrefradrag reduserer skattegrunnlaget (dette motsvares naturligvis i de fleste tilfeller av utgifter til barnetilsyn). Forskjeller mellom husholdningene i størrelse av fradrag for gjeldsrenter vil også påvirke "skatteprosenten".

Tabell 4.2 Skatt og visse overføringer i prosent av bruttoinntekt.
1982 og 1985

	Skatt		Visse overføringer	
	1982	1985	1982	1985
Alle husholdninger...	25	23	3	3
Enslige 16-24 år.....	26	25	0	0
25-34 "	29	27	0	0
35-54 "	29	27	0	0
55-66 "	26	24	1	1
67-79år/67 år og over ¹	11	12	1	1
Par uten barn				
25-34 år.....	28	25	0	0
35-54 "	25	25	0	0
55-66 "	28	28	0	0
Par med barn				
Yngste barn 0-6 år...	24	21	6	7
Yngste barn 7-19 år..	27	26	3	3

¹) 67-79 år i 1982, 67 år og over i 1985

I aldersgruppen 25-54 år er skatten i prosent av bruttoinntekten et par prosent høyere for enslige enn for par uten barn, henholdsvis 27 og 25 prosent. I aldersgruppen 55-66 år derimot er "skatteprosenten" lavere for enslige enn for par uten barn. Dette skyldes antakelig dels

at enslige i denne aldersgruppen har lavere inntekt i forhold til par uten barn enn enslige i alderen 25-54 år. Dels skyldes det at en større del av de enslige er pensjonister og dermed får de spesielle fradrag som gjelder for pensjonister.

For par med små barn er "skatteprosenten" særlig lav. En viktig grunn til dette er de svært høye fradrag for gjeldsrenter i denne gruppen, samtidig med at inntekten ikke er spesielt høy. Muligens kan beskatning etter skatteklasser 2 også ha en viss betydning.

En legger merke til at det for de fleste husholdningsgrupper har vært en liten nedgang i "skatteprosenten" fra 1982 til 1985. Økningen i gjeldsrenter har hatt betydning for denne nedgangen.

Av overføringer er det i første rekke barnetrygd som bidrar til å skape forskjeller mellom husholdningsgruppene. De øker den disponible inntekten for barnefamiliene og særlig for småbarnsfamiliene.

Tabell 4.3 Inntektsregnskap for ulike husholdningstyper. 1982. Kr.

	Lønns- og næringsinntekt	Trygd	Kapital- og andre inntekter	Bruttoinntekt	Skatt	Visse overføringer
Alle husholdninger..	125 950	17 390	5 118	148 458	37 354	3 860
Enslige 16-24 år....	55 462	1 265	356	57 083	14 632	24
25-34 "	98 394	1 467	1 702	101 563	29 095	14
35-54 "	99 419	8 408	3 742	111 569	32 908	296
55-66 "	49 332	22 788	4 703	76 823	19 852	531
67-79 "	5 320	42 450	4 099	51 869	5 766	655
Par uten barn						
25-34 år....	169 590	2 372	1 891	173 853	47 996	82
35-54 "	189 562	8 698	5 424	203 684	50 819	180
55-66 "	125 580	24 110	5 597	155 287	43 270	123
Par med barn						
Yngste barn 0-6 år.	161 389	1 959	4 569	167 917	40 930	9 433
Yngste barn 7-19 år	203 752	5 570	5 042	214 364	58 931	7 478

Tabell 4.4 Inntektsregnskap for ulike husholdningstyper. 1985. Kroner

	Lønns-og nærings- inntekt	Trygd	Kapital- og andre inntekter	Brutto- inntekt	Skatt	Visse overfø- ringer
Alle husholdninger..	136 936	26 866	7 790	171 592	39 871	4 422
Enslige 16-24 år....	79 396	1 473	696	81 565	20 579	37
25-34 "	119 879	2 726	1 571	124 176	33 255	370
35-54 "	117 233	9 095	5 012	131 340	34 862	272
55-66 "	57 550	33 496	7 596	98 642	23 963	700
67 år og over	4 111	50 972	7 590	62 673	7 802	706
Par uten barn						
25-34 år....	216 922	4 095	2 336	223 353	55 399	384
35-54 "	194 146	14 050	3 959	212 155	52 719	94
55-66 "	147 360	33 887	11 520	192 767	53 210	38
Par med barn						
Yngste barn 0-6 år.	197 422	3 437	4 679	205 538	44 072	14 207
Yngste barn 7-19 år	265 719	7 644	9 923	283 286	72 268	9 211

5. ULIKHET I INNTEKT

Forsøket på å sammenlikne levestandard for ulike husholdningstyper har til nå tatt utgangspunkt i gjennomsnittsbetøp for de ulike grupper. Store forskjeller mellom gruppene i fordelingen av inntekt eller formue kan føre til at en må være nøye med hvilke konklusjoner en trekker. Dette gjelder spesielt for formue, der fordelingene er mye skjevare enn fordelingene av inntekt er. Høye gjennomsnittlige formuesbetøp kan være et resultat av at en svært liten del av en gruppe har svært høye formuer.

En annen grunn til at en ikke bare sammenlikner gjennomsnittsbetøp er at det er relevant å stille spørsmål om hvordan levestandarden er i den mindre velstående del av ulike grupper av husholdninger sett i forhold til hverandre, og hvordan den relative levestandarden er i den mer velstående del av de ulike grupper av husholdninger.

Før vi går over til et slikt forsøk på å sammenlikne levestandard for de "mer velstående" og for de "mindre velstående" skal vi vise fordelingen av bruttoinntekt for enslige og for de ulike grupper av sammenlikningshusholdninger.

Som en kunne vente forekommer lav bruttoinntekt, under 100 000 kroner, nesten bare blant enslige. Blant par med med og uten barn var det en svært liten del av husholdningene som hadde så lav bruttoinntekt i 1985. Blant enslige var det en betydelig andel som hadde så lav bruttoinntekt, særlig i grupper med en betydelig andel ikke-yrkesaktive. Blant de eldste enslige hadde 90 prosent bruttoinntekter under 100 000 kroner. Blant de yngste enslige og blant enslige i alderen 55-66 år hadde vel halvparten bruttoinntekter under 100 000 kroner. Selv blant enslige 25-54 år hadde mellom en fjerdedel og en tredjedel bruttoinntekter under 100 000 kroner. Omvendt var det få enslige med høye bruttoinntekter, 200 000 kroner og over. Andelen var høyest blant enslige 25-54 år der vel 10 prosent hadde slike inntekter i 1985.

Tabell 5.1 Husholdninger etter bruttoinntekt. 1985. Prosent

	Ialt	Under 50000 kr	50000- 99900 kr	100000- 149900 kr	150000- 199900 kr	200000- 249900 kr	250000 kr og over
Alle husholdninger.....	100	12	18	19	17	13	21
Enslige 16-24 år.....	100	26	28	40	4	2	0
25-34 "	100	9	14	49	17	9	2
35-54 "	100	5	25	37	18	7	7
55-66 "	100	22	30	32	12	2	2
67 år og over..	100	47	42	7	2	0	1
Enslige, 25-66 år.....	100	13	24	39	15	6	4
Par uten barn							
Alle 25-66 år.....	100	1	7	20	26	22	25
25-34 "	100	0	4	13	23	26	34
35-54 "	100	0	0	19	29	27	25
55-66 "	100	1	10	23	25	19	22
Par med barn							
Yngste barn 0-6 år....	100	1	3	18	32	22	24
Yngste barn 7-19 år...	100	0	1	6	18	20	55

Vi skal nå forsøke å sammenlikne levestandarden for de mindre velstående blant de enslige, blant par uten barn og blant par med barn. På tilsvarende måte skal vi sammenlikne levestandarden for de mer velstående i disse gruppene.

I stedet for å sammenlikne andelen av ulike typer husholdninger som har inntekter mellom bestemte inntektsgrenser, skal vi sammenlikne de inntektsgrenser som avgrensene en bestemt andel av husholdningene innen ulike typer husholdninger. Vi vil f.eks. sammenlikne den inntekten som avgrensene de 25 prosent av enslige i alderen 25-34 år som har lavest inntekt og de 25 prosent av par uten barn, 25-34 år, som har lavest inntekt.

Tabell 5.2 Inntekt etter skatt som avgrenser bestemte andeler innen ulike husholdningstyper. Prosent. 1985

	<u>Andel av husholdningene under inntektsgrensene</u>				
	10 prosent	25 prosent	50 prosent	75 prosent	90 prosent
Alle husholdninger....	46 600	75 900	127 700	187 200	243 700
Enslige 16-24 år.....	14 000	31 300	69 200	90 700	106 700
25-34 "	28 000	73 400	98 100	111 900	141 200
35-54 "	45 900	66 100	91 200	122 000	157 400
55-66 "	40 000	49 800	74 700	96 600	113 500
67 år og over.	39 200	43 300	51 600	62 800	88 300
Par uten barn					
25-34 år.....	101 800	136 700	171 200	206 200	230 000
35-54 "	108 800	133 300	160 500	197 300	242 100
55-66 "	84 800	111 600	142 700	176 100	210 200
Par med barn					
Yngste barn 0-6 år...	117 700	139 100	167 800	207 300	243 700
Yngste barn 7-19 år..	142 400	171 900	210 200	259 200	329 700

Det tabell 5.2 viser er f.eks. at av enslige i alderen 25-34 år er det 10 prosent som har mindre enn 28 000 kroner i inntekt etter skatt, en fjerdedel har inntekt etter skatt under 73 400 kroner, halvparten under 98 100 kroner, tre fjerdedeler under 111 900 kroner, og 90 prosent har inntekt etter skatt under 141 200 kroner. En kan naturligvis også si at 10 prosent av enslige 25-34 år har en inntekt etter skatt over 141 200 kroner osv. Tilsvarende har 10 prosent av par uten barn, 25-34 år, mindre enn 101 800 kroner i inntekt etter skatt, og halvparten har under 171 200 kroner i inntekt etter skatt.

I de tidligere kapitlene har vi ved sammenlikning mellom grupper gått ut fra gjennomsnittsinntekten i gruppene. Spørsmålet som vi nå reiser er om det f.eks. er slik at inntektene er mer ulikt fordelt blant enslige enn blant par uten barn, og at lavinntektsgruppene blant enslige kommer dårligere ut inntektsmessig i forhold til par uten barn enn vi finner for høyinntektsgruppene.

Det kunne vært ønskelig ut fra våre formål å sammenlikne gjennomsnittlig inntekt, f.eks. for den fjerdedelen av enslige 25-34 år, som har lavest inntekt, og tilsvarende for andre grupper. Dette er imidlertid ikke mulig fordi antallet husholdninger i de fleste grupper av husholdninger er for lite.

Tabell 5.3 viser forholdet mellom inntekt etter skatt for grupper av par uten barn og enslige med samme plassering i inntektsfordelingen. Tabellen viser f.eks. at den inntekten som avgrenser fjerdedelen med lavest inntekt blant par uten barn, 35-54 år, er 2,0 ganger så stor som den inntekten som avgrenser fjerdedelen med lavest inntekt blant enslige i samme alder.

Tabell 5.3 Relative inntektsgrenser for par uten barn i forhold til enslige i samme aldersgruppe for ulike inntektsklasser. 1985

Alder	Inntektsklassen som avgrenser				
	10 prosent av hushold- ningene med lavest inn- tekt etter skatt	25 prosent av hushold- ningene med lavest inn- tekt etter skatt	50 prosent av hushold- ningene med lavest inn- tekt etter skatt	75 prosent av hushold- ningene med lavest inn- tekt etter skatt	90 prosent av hushold- ningene med lavest inn- tekt etter skatt
25-34 år..	3,6	1,9	1,7	1,8	1,6
35-54 år..	2,4	2,0	1,8	1,6	1,5
55-66 år..	2,1	2,2	1,9	1,8	1,9

Det framgår av tabell 5.3 av lavinntektsgruppene blant enslige har dårligere økonomi i forhold til lavinntektsgruppene blant par uten barn enn tilfellet er når en sammenlikner også mer velstående grupper. Særlig i aldersgruppen 25-34 år, men også i aldersgruppen 35-54 år er

dette tilfellet. De 10 prosent med lavest inntekt blant par uten barn, 25-34 år, har f.eks. 3,6 ganger så høy inntekt som de 10 prosent med lavest inntekt blant enslige i alderen 25-34 år. I gruppen med høyest inntekt er dette forholdstallet 1,6.

Et par uten barn må naturligvis ha høyere inntekt enn en enslig for å kunne opprettholde samme levestandard. Dersom inntektene for par er mindre enn 1,7 ganger inntekten for en enslig kan en neppe påstå at enslige har dårligere levestandard enn par. Dersom inntekten for par uten barn er dobbelt så stor som inntekten for enslige eller mer er det klart at de har høyere levestandard.

Lavinntektsgruppene blant enslige har altså lavere levestandard enn lavinntektsgruppene blant par uten barn. Dette skyldes at en mindre andel av enslige enn av par uten barn er yrkesaktive. Ser en bare på husholdninger med yrkesaktiv hovedinntektstaker finner en at inntektsgrensene for par uten barn er 1,5-1,7 ganger så høye som inntektsgrensene for enslige (tilsvarende som i tabell 5.3).

Når en bare ser på yrkesaktive synes konklusjonen derfor å være at enslige har like høy levestandard som par uten barn uansett hvilken del av inntektsfordelingen en sammenlikner.

6. FORBRUK OG FORBRUKSMØNSTER.

6.1 Utviklingen i forbruksutgiftene 1973-85.

I dette avsnittet skal vi se på utviklingen av forbruket i et noe lengre perspektiv. Det er ikke foretatt noen ny bearbeiding av data fra før 1980. I denne sammenheng bruker vi derfor den inndeling i grupper som er benyttet ved publisering av resultatene.

Tabell 6.1 viser utviklingen i total forbruksutgift korrigert for prisstigningen. Realverdien av forbruket har vokst fra 1973 til 1983-85 for alle grupper, men veksttakten har vært forskjellig. I grove trekk har utviklingen skjedd sprangvis. De første årene var det liten eller ingen vekst i forbruket, men deretter var det en økning på

Tabell 6.1 Endring i forbruksutgift i faste priser for ulike husholdningstyper. 1974-1985. 1973 = 100

	1974-76	1977-79	1980-82	1983-85
Enslige				
16-39 år.....	117	112	116	139
40-66 år.....	99	113	122	121
67-85 år.....	103	111	109	114
Par uten barn				
-39 år.....	104	111	109	109
40-66 år.....	98	109	113	119
67- år.....	95	101	98	106
Par med barn				
under 16 år				
1 barn.....	101	107	111	122
2 barn.....	100	109	109	119
3 eller flere barn.....	102	107	111	125

10 prosent fram til 1977-79. Fra 1979 til 1982 var det i de fleste grupper stagnasjon i forbruksutgiftene. Deretter økte forbruket i de fleste grupper fram til 1983-85. Beskrivelsen er ikke like god for alle grupper, og en bør ta i betraktning at prosenttallene bygger på forhold mellom størrelser som hver for seg er beheftet med usikkerhet. Vi slår likevel fast at enslige som gruppe har hatt en større realvekst i forbruksutgiftene enn par uten barn, og ikke mindre enn par med barn i perioden fra 1973 til 1985.

6.2 Nærmere om forbruksutgiftenes størrelse og sammensetning.

I resten av kapitlet skal vi se på forbruket i årene 1980-1985.

Det samlede forbruket omfatter en mengde ulike varer og tjenester. I hovedsak grupperer vi varene og tjenestene på samme måte som ved publisering av offisiell statistikk fra forbruksundersøkelsene. Det blir gjort et unntak for utgifter til mat utenfor hjemmet. Vanligvis grupperes disse utgiftene - som består av utgifter på restaurant, kafé, kantine, gatekjøkken e.l. - sammen med "Andre varer og tjenester". Vi grupperer dem her sammen med utgifter til matvarer som kjøpes inn til husholdningen og får dermed et bedre grunnlag for å sammenlikne samlet utgiftsbelastning til mat. Personer som bor alene, spiser gjennomgående flere måltider utenfor hjemmet enn flerpersonhusholdninger. Ved å behandle matvareutgiftene på vanlig måte ville ensliges faktiske utgifter til mat bli undervurdert i større grad enn for andre.

Tabell 6.2 viser hovedtall for forbruket til enslige og sammenlikningsgrupper. Beløpene er i løpende priser. Vi er ikke i første rekke interessert i selve utgiftsbeløpene, men hva de kan fortelle om husholdningenes velferd og om eventuelle velferdsforskjeller. Når husholdningsgruppene er forskjellige mht. størrelse og alder på medlemmene kan vi ikke uten videre direkte sammenlikne utgiftsbeløpene.

To personer med felles kost trenger for eksempel ikke dobbelt så høye utgifter til mat for å ha samme levestandard. Å ha felles husholdning medfører visse "stordriftsfordeler". En kan kjøpe større enheter som er billigere pr. kg, utnytte tilbud til å kjøpe for lager m.v. Flerpersonhusholdninger kan altså oppnå samme levestandard med lavere matvareutgift pr. person. En privat husholdning har sjelden mer enn ett telefonabonnement. To personer må ikke ha to telefoner for å ha samme levestandard som en enslig. På den annen side vil to personer gjennomgående bruke telefonen mer enn én.

Dette gir en ide om at "stordriftsfordelen" - eller den merutgiften enslige må ha for å oppnå samme levestandard - ikke er den samme for alle varegrupper.

Det finnes ingen allment aksepterte metoder for å ta hensyn til forskjeller i husholdningsstørrelse og sammensetning. Vi nevner problemstillingene her, men den videre fremstillingen vil stort sett begrense seg til presentasjon av og kommentarer til resultater fra undersøkelsen.

Tabell 6.2 Forbruksutgift pr. år for husholdninger i ulike grupper etter vare- og tjenestegruppe. 1980-1985

	I alt	Mat- varer	Bolig, lys og brensel	Reiser og tran- sport	Andre varer og tjen- ester	Total for- bruks- utgift	Tallet på hus- hold- ninger
		Prosent				Kro- ner	
1980-1982							
Alle husholdninger.	100,0	23,2	17,7	19,4	39,7	88 014	4 139
Enslige							
16-24 år.....	100,0	23,9	17,4	17,7	41,0	50 378	62
25-34 år.....	100,0	19,7	20,6	18,1	41,6	66 838	98
35-54 år.....	100,0	19,8	22,3	18,9	39,0	63 218	100
55-66 år.....	100,0	20,5	22,3	11,9	45,3	45 970	211
67-85 år.....	100,0	28,0	25,2	9,2	37,6	32 511	313
Par uten barn							
25-34 år.....	100,0	18,9	17,2	22,9	41,0	111 011	101
35-54 år.....	100,0	18,9	18,6	24,0	38,5	109 207	135
55-66 år.....	100,0	24,2	19,1	19,3	37,4	79 520	318
Par med barn							
Yngste barn 0-6 år	100,0	22,1	19,7	19,1	39,1	113 223	814
Yngste barn 7-19 år	100,0	23,2	14,6	21,9	40,3	131 170	934
1983-1985							
Alle husholdninger.	100,0	21,2	20,1	21,4	37,3	114 757	4 567
Enslige							
16-24 år.....	100,0	17,7	18,1	22,2	42,0	80 782	75
25-34 år.....	100,0	16,3	25,4	23,8	34,5	89 848	111
35-54 år.....	100,0	16,6	26,2	25,2	32,0	79 073	118
55-66 år.....	100,0	21,1	24,0	16,3	38,6	58 039	240
67-85 år.....	100,0	25,6	26,6	11,6	36,2	41 547	312
Par uten barn							
25-34 år.....	100,0	17,7	23,4	19,1	39,8	147 222	128
35-54 år.....	100,0	20,3	20,3	20,7	38,7	129 775	137
55-66 år.....	100,0	22,0	18,8	23,0	36,2	105 922	368
Par med barn							
Yngste barn 0-6 år	100,0	20,3	21,8	20,9	37,0	150 948	905
Yngste barn 7-19 år	100,0	21,5	17,7	23,7	37,1	176 082	1 011

Ensliges forbruk utgjør ca. 60 prosent av forbruket til par uten barn i tilsvarende aldersgruppe. Andelen var nokså lik i begge perioder. Generelt vet vi at husholdningenes forbruksutgifter avtar med økende alder på hovedinntektstaker, med et unntak for de aller yngste. Dette er naturlig ved overgangen fra yrkesaktiv til pensjonist, da inntekten går ned. Forøvrig vil inntekten, som er svært viktig i forbrukssammenheng, variere med alder på en annen måte enn utgiftene, det være seg om en betrakter over livsløpet eller mellom generasjoner.

Dette illustrerer at forbruket ikke automatisk avspeiler inntektsforhold. I tidlige faser i livet vil en som regel ha etablerings- og anskaffelsesutgifter som til dels er finansiert ved lån. I senere faser av livsløpet vil mange oppleve at inntektene overstiger utgiftene, og det blir en del til overs til sparing.

Tre forbruksområder tar ca. 60 prosent av de totale forbruksutgiftene. Det dreier seg om utgifter til mat, til bolig og til reiser- og transport.

Andelen av forbruksutgiftene som går til mat er nesten like stor for enslige, for par uten barn og for par med barn når en sammenlikner tilsvarende aldersgrupper. Utgiftene til mat er mindre "elastiske" enn andre utgifter, - matvareandelen øker med minkende forbruksutgift. Eldre, som har lavt samlet forbruk, bruker derfor forholdsvis mest på mat.

Fra 1980-82 til 1983-85 gikk matvareandelen ned for de aller fleste gruppene. Mest markert er nedgangen for enslige under 55 år med 3-6 prosentpoeng. Det betyr ikke at de bruker mindre til mat, men at økningen i forbruket vesentlig har funnet sted for andre varegrupper.

Mat som er kjøpt ute betyr relativt mest for enslige under 35 år. Så mye som 35-40 prosent av deres matvareutgifter ble brukt ute. Dette forholdet endret seg ikke fra 1980-82 til 1983-85.

Utgiftsandelen til bolig, lys og brensel er høy for alle grupper, og andelen har økt mellom de to periodene for alle gruppene i tabellen - med unntak av par i alderen 55-66 år. Økningen var særlig stor for aldersklassen 25-34 år. Bortsett fra de aller yngste, bruker enslige mer av utgiftene sine til boformål enn noen av de andre gruppene. Tendensen ble forsterket gjennom første halvdel av 1980-tallet. Forøvrig viser vi til kapittel 7 for en mer detaljert gjennomgang av bo-utgifter og boutbetalinger.

Tabell 6.3 Utgifter på restaurant, kafé, kantine m.v. i ulike grupper av husholdninger. 1980-1985.

	Utgifter på		Andel av		Andel av	
	restaurant, kafé, kantine mv.		total forbruksutgift		samlet utgift til matvarer	
	1980-82	1983-85	1980-82	1983-85	1980-82	1983-85
	Kroner		Prosent			
Alle husholdninger..	2 328	2 991	2,6	2,6	11,2	12,3
Enslige						
16-24 år.....	4 133	5 029	8,2	6,2	35,3	35,0
25-34 år.....	5 227	5 645	7,8	6,3	39,6	38,7
35-54 år.....	3 417	2 593	5,4	3,3	27,3	19,9
55-66 år.....	977	877	2,1	1,5	10,2	7,1
67-85 år.....	689	444	2,1	1,1	7,5	4,3
Par uten barn						
25-34 år.....	4 026	6 108	3,6	4,1	19,0	23,2
35-54 år.....	2 158	4 045	2,0	3,1	10,6	15,3
55-66 år.....	1 237	2 456	1,6	2,3	6,6	10,5
Par med barn						
Yngste barn 0-6 år.	2 247	2 895	2,0	1,9	9,0	9,5
Yngste barn 7-19 år	3 260	4 681	2,5	2,7	10,8	12,4

Den tredje store utgiftsgruppen, utgiftene til reiser og transport, ble i 1983-85 den største utgiftsposten for gjennomsnittshusholdningen. Andelen av forbruket som går til reiser og transport, varierer betydelig mellom gruppene, ikke minst mellom grupper av enslige etter alder. En stor del av disse utgiftene gjelder kostnader i forbindelse med anskaffelse og bruk av privat bil. Utgiftene til andre transportmidler eller reisemåter for dem som ikke har bil, ligger langt under gjennomsnittlige bilutgifter. Variasjonene i utgifter og utgiftsandel er henger derfor sammen med at det er store forskjeller mellom gruppene i andelen som har bil.

Utgiftene til reiser og transport varierer betydelig mellom yngre og eldre enslige. Hovedskillet går mellom de som er yngre enn 55 år, og resten. Dette gjelder i begge periodene. Alle enslige brukte imidlertid en større andel til reiser og transport i 1983-85 enn i 1980-82. Dette har utvilsomt sammenheng med at andelen som har bil har økt i nesten alle aldersgrupper.

Det er særlig blant enslige at økning i utgiftsandelen til reiser og transport har funnet sted. Ser en bort fra de eldste har økningen vært om lag 5 prosentpoeng. Blant par har denne andelen gått ned eller bare økt svakt. Den svake økningen blant par med barn har nok mer sammenheng med at bilparken fornyes og at flere anskaffer mer enn en bil, ettersom andelen med bil i disse gruppene var høy allerede i 1982, ca. 90 prosent.

Generelt har forbruksutviklingen på 1980-tallet ført til at områdene bolig og reiser og transport har tatt en stadig større andel av utgiftene. Dette gjelder særlig enslige i alderen 25-54 år. Andelen av deres forbruk som gikk til disse områdene økte med ca. 10 prosentpoeng.

6.3 Individspesifikke og husholdningsspesifikke utgifter.

Vi kan skille mellom to typer forbruksutgifter. En del av utgiftene går til varer og tjenester der det en person forbruker ikke kan nyttiggjøres av en annen. Mat og drikke er klassiske eksempler på slike varer. Tannlegebesøk og kinobilletter er eksempler på tjenester. Denne typen utgifter kan vi kalle individspesifikke.

Boligen brukes av husholdningsmedlemmene i fellesskap. Utgiftene til bolig, lys og brensel er eksempler på det vi skal kalle husholdningsspesifikke utgifter. Det vesentlige er ikke hvem som dekker utgiftene eller hvordan, men måten forbruket eller konsumet skjer på.

I realiteten vil ikke alle grupper av utgifter kunne klassifiseres som enten det ene eller det andre. For enkelhets skyld skal vi si at utgiftene til matvarer, drikkevarer og tobakk, klær og skotøy samt helsepleie, er individspesifikke og at utgiftene til bolig, lys og brensel og til møbler og husholdningsartikler i sin helhet er husholdningsspesifikke. Gruppene reiser og transport, fritidssysler og "Andre varer og tjenester" omfatter begge typer utgifter. Disse har vi fordelt på de to typene etter en vurdering av de enkelte vare- og

tjenestegrupper på det mest detaljerte nivå. Utgifter til bil er regnet som husholdningsspesifikke.

Tabell 6.4 Husholdningsspesifikke utgifter i ulike grupper av husholdninger. 1980-1985

	Husholdnings- spesifikke utgifter		Andel av total forbruksutgift		Økning i løpende kroner
	1980- 1982	1983- 1985	1980- 1982	1983- 1985	
	Kroner	Kroner	Prosent	Prosent	
Alle husholdninger.	42 952	60 354	48,8	52,6	17 402
Enslige					
16-24 år.....	20 829	39 637	41,3	49,1	18 808
25-34 år.....	32 771	50 607	49,0	56,3	17 836
35-54 år.....	32 210	47 673	51,0	60,3	15 463
55-66 år.....	23 874	29 009	51,9	50,0	5 135
67-85 år.....	14 758	20 646	44,8	49,7	5 888
Par uten barn					
25-34 år.....	58 231	84 097	52,4	57,1	25 816
35-54 år.....	65 036	72 272	60,0	55,7	7 236
55-66 år.....	37 893	57 649	47,7	54,4	19 756
Par med barn					
Yngste barn 0-6 år	58 743	84 029	51,9	55,7	25 286
Yngste barn 7-19 år	62 080	88 220	47,3	50,1	26 140

Omtrent halvparten av forbruksutgiftene for alle husholdninger er husholdningsspesifikke. Andelen har økt fra 48,8 prosent i 1980-82 til 52,6 prosent i 1983-85. Både i gruppene av enslige og par med og uten barn finner en andeler dels over og dels under gjennomsnittene i begge periodene. Andelen av utgiftene som er husholdningsspesifikke har imidlertid økt i alle grupper med unntak av enslige 55-66 år og par uten barn, 35-54 år. Særlig markert har økningen vært for enslige under 55 år med 7-9 prosentpoeng. Målt i løpende kroner var økningen

størst for par med barn og par uten barn, 25-34 år.

Tabell 6.5 Endring i husholdningenes utgifter i faste priser for ulike grupper av husholdninger. Prosent. 1980-1985

	Endring i faste priser fra 1980-82 til 1983-85	
	Husholdnings- spesifikke utgifter	Individ- spesifikke utgifter
Alle husholdninger....	15,4	- 0,9
Enslige		
16-24 år.....	56,3	14,4
25-34 år.....	26,8	- 5,4
35-54 år.....	21,6	-16,8
55-66 år.....	0,0	7,3
67-85 år.....	14,9	- 3,3
Par uten barn		
25-34 år.....	18,6	- 1,8
35-54 år.....	- 8,7	6,9
55-66 år.....	25,0	- 4,7
Par med barn		
Yngste barn 0-6 år...	17,5	0,9
Yngste barn 7-19 år..	16,7	4,4

I faste priser økte de husholdningsspesifikke utgiftene med 15,4 prosent fra 1980-82 til 1983-85, mens de individspesifikke utgiftene for gjennomsnittshusholdningen hadde omtrent uendret verdi. For mange grupper gikk realverdien av de individspesifikke utgiftene ned. Nedgangen var størst for enslige 35-54 år med 16,8 prosent, enslige 25-34 år med 5,4 prosent og for par uten barn, 55-66 år, med 4,7 prosent. Ettersom disse gruppene samtidig hadde kraftig vekst i de øvrige utgiftene, ble resultatet en betydelig vridning i sammensetningen av utgiftene fra individspesifikke til husholdningsspesifikke utgifter.

For enslige 55-66 år og par uten barn, 35-54 år, var utviklingen stikk

motsatt, med vekst i individspesifikke og ingen endring eller nedgang i husholdningsspesifikke utgifter.

6.4 Sammenlikning av forbruket for enslige og par uten barn i samme aldersgruppe.

Vi har beregnet utgiften for enslige i prosent av utgiftene for par uten barn i tilsvarende aldersgruppe. Dette har vi gjort for husholdningsspesifikke og individspesifikke utgifter hver for seg.

Ensliges samlede forbruksutgifter utgjør omtrent 60 prosent av utgiftene for par - i begge perioder. Enslige og par uten barn har altså omtrent samme forbruksnivå når vi regner pr. forbruksenhet. Som det går fram av tabell 6.6 er det store variasjoner mellom undergruppene av varer og tjenester og også mellom aldersgrupper. En må ta i betraktning at det er betydelig usikkerhet knyttet til tallene. Enslige synes for eksempel å ha lave utgifter til helsepleie, med unntak av en aldersgruppe i 1980-82. Utgiftene til helsepleie er små, og avviket skyldes sannsynligvis tilfeldigheter.

Noen systematiske trekk kan vi like fullt lese ut av tabellen. Vi har kommentert foran at enslige har høye boutgiftsandeler. Her finner vi at i en systematisk sammenlikning med par uten barn er ensliges boutgifter relativt høye for alle tre aldersgrupper og på begge tidspunktene. Prosentene for bolig, lys og brensel ligger uten unntak over gjennomsnittene for alle utgifter i tabellens første linje.

Når det gjelder møbler og husholdningsartikler er derimot ensliges utgifter forholdsvis lave. Bare i ett tilfelle (55-66 år i 1980-82) finner vi en verdi over gjennomsnittet. Satt litt på spissen kan vi si at enslige betaler mye for å bo, men bruker lite til å utstyre boligen i forhold til par.

Enslige bruker forholdsvis mye til to varegrupper under individspesifikke utgifter, nemlig til reiser- og transport og "Andre varer og tjenester". Det er særlig i aldersgruppene 25-34 år og 35-54 år at enslige har høye individspesifikke reise- og transportutgifter. Det dreier seg her om utgifter til offentlige transportmidler. En må se dette i sammenheng med at en lavere andel enslige har privat bil og dermed i større utstrekning må benytte kollektivtransport til arbeids- og fritidsreiser. De relativt høye utgiftene kan også skyldes at enslige reiser mer i forbindelse med fritid og ferie.

De høye tallene for enslige til "Andre varer og tjenester" skyldes i hovedsak høye utgifter til hotell og til selskapsreiser. Dette er nok et tegn på at også forskjeller mellom enslige og par i preferanser og sosial aktivitet ligger bak resultatene.

Tabell 6.6 Ensliges utgifter som andel av utgifter for par uten barn i samme aldersgruppe. Tall for vare- og tjenestegruppe. Prosent. 1980-85

	25-34 år		35-54 år		55-66 år	
	1980-	1983-	1980-	1983-	1980-	1983-
	1982	1985	1982	1985	1982	1985
Total forbruksutgift.....	60	61	58	61	58	55
Individspesifikke utgifter.	64	60	68	54	52	58
Matvarer.....	63	56	61	50	49	53
Drikkevarer og tobakk.....	65	62	67	50	44	58
Klær og skotøy.....	58	60	70	62	63	71
Helsepleie.....	50	24	83	27	47	49
Reiser og transport.....	84	182	139	92	56	68
Fritidssysler og utdanning.	69	48	61	56	50	43
Andre varer og tjenester...	65	78	95	76	68	77
Husholdningsspesifikke utgifter.....	57	62	52	66	64	52
Bolig, lys og brensel.....	72	66	66	78	67	70
Møbler og husholdningsart..	57	47	42	41	63	42
Reiser og transport.....	40	66	39	72	31	35
Fritidssysler og utdanning.	58	41	39	48	31	58
Andre varer og tjenester...	:	:	:	:	:	:

6.5 Variasjoner i forbruket.

Etter yrkesaktivitet. Yrkesaktive enslige har klart høyere forbruksutgifter enn ikke-yrkesaktive enslige. Utgiftene til de sistnevnte er omtrent 60 prosent av utgiftene til dem som har inntektsgivende arbeid. En stor del av de ikke-yrkesaktive enslige er imidlertid alderspensjonister som jo er gruppen med lavest forbruksutgifter. For enslige under 67 år, er forskjellen mellom yrkesaktive og ikke-yrkesaktive enslige noe mindre, men er fortsatt betydelige. I dette tilfellet er det naturlig å se forskjellen i nivået på forbruksutgiftene i sammenheng med inntektsforskjeller.

Om enslige er yrkesaktive eller ikke synes ikke å ha nevneverdig betydning for forbruksmønsteret utover den betydning det har for forbruket gjennom inntektsnivået. Datagrunnlaget er spinkelt, og en stor del av de observerte forskjellene må man regne med er tilfeldige utslag. Tabellene er tatt med i vedlegg 3.

Tabell 6.7 Utgift pr. husholdning pr. år for ulike grupper av enslige.
1980-1985. Kroner

	1980- 1982	1983- 1985
Yrkesaktive		
Alle.....	59 020	79 007
16-24 år.....	50 010	84 845
25-34 år.....	66 963	89 065
35-54 år.....	64 867	85 504
55-66 år.....	52 503	60 891
Ikke-yrkesaktive		
Alle.....	35 817	47 415
16-54 år.....	56 474	64 607
55-66 år.....	38 581	55 310
67-85 år.....	32 570	41 333

Forbruk i storbyene. Forbruksutgiftene er gjennomgående høyere i storbyene enn i andre deler av landet. Gjennomsnittshusholdningen i Oslo, Bergen og Trondheim hadde utgifter som var 3-4 prosent over landsgjennomsnittet. Dessuten var gjennomsnittshusholdningen i disse byene mindre, slik at når vi regner forbruk pr. person blir forskjellen større.

Tabell 6.8 Forbruksutgift pr. år for husholdninger i Oslo, Bergen og Trondheim i ulike grupper etter vare- og tjenestegruppe. 1980-1985

	I alt	Mat- varer	Bolig, lys og brensel	Reiser og tran- sport	Andre varer og tjen- ester	Total for- bruks- utgift	Tallet på hus- hold- ninger
	Prosent				Kroner		
1980-1982							
Alle husholdninger.	100,0	18,3	20,1	17,3	44,0	90 864	871
Enslige							
16-24 år.....	100,0	13,6	16,9	18,6	50,9	51 588	23
25-34 år.....	100,0	11,5	19,8	16,1	52,6	69 100	50
35-54 år.....	100,0	17,0	21,5	13,1	48,4	58 966	44
55-66 år.....	100,0	15,7	25,7	13,1	45,5	54 378	60
67-85 år.....	100,0	22,7	23,3	8,4	45,6	44 016	77
Par uten barn							
25-34 år.....	100,0	15,0	20,3	19,9	44,8	112 167	42
35-54 år.....	100,0	17,5	20,5	25,4	36,6	109 604	36
55-66 år.....	100,0	19,4	22,3	13,9	44,4	101 111	57
Par med barn							
Yngste barn 0-6 år	100,0	17,9	22,0	18,6	41,5	129 255	130
Yngste barn 7-15 år	100,0	20,4	16,3	21,4	41,9	139 296	158
1983-1985							
Alle husholdninger.	100,0	16,6	22,7	19,3	41,4	119 109	868
Enslige							
16-24 år.....	100,0	10,1	18,0	19,4	52,5	93 739	32
25-34 år.....	100,0	11,4	29,0	19,5	40,1	93 522	38
35-54 år.....	100,0	11,3	25,8	29,5	33,4	95 541	38
55-66 år.....	100,0	18,7	23,7	17,3	40,3	69 820	58
67-85 år.....	100,0	24,3	30,8	8,7	36,2	44 319	69
Par uten barn							
25-34 år.....	100,0	13,0	27,4	15,1	44,5	144 853	45
35-54 år.....	100,0	14,3	22,7	20,4	42,6	146 257	38
55-66 år.....	100,0	15,8	18,5	23,2	42,5	141 661	67
Par med barn							
Yngste barn 0-6 år	100,0	16,4	23,6	18,6	41,4	169 777	140
Yngste barn 7-19 år	100,0	18,1	21,7	20,4	39,8	191 078	143

Når vi sammenlikner forbruksutgiftene for enslige og par uten barn finner vi i omtrent alle gruppene samme tendens som for gjennomsnittet, nemlig at forbruket i de store byene er noe høyere enn landsgjennomsnittet. Tallene kan peke i retning av at det er i aldersgruppen 55 år og eldre at vi finner høyere forbruk av noen betydning. Utover dette er det ikke grunnlag for å si noe om forskjeller mellom gruppene ettersom enkelttallene er nokså usikre.

Når det gjelder forbruksmønsteret, er det ett trekk som er felles for bosatte i storbyene. Alle grupper har høyere utgifter til bolig, lys og brensel enn landsgjennomsnittet for sin gruppe. (De to verdiene under 100 i tabell 6.9 er ikke utsagnskraftige.) Forøvrig finner vi ikke noe som tyder på at forbruksmønsteret i de store byene er særlig forskjellig fra resten av landet.

Tabell 6.9 Total forbruksutgift og utgift til bolig, lys og brensel i Oslo, Bergen og Trondheim i prosent av landsgjennomsnittet, for ulike grupper av husholdninger. 1980-1985

	Total forbruks- utgift		Utgift til bolig, lys og brensel	
	1980-82	1983-85	1980-82	1983-85
Alle husholdninger.....	103	104	117	117
Enslige				
16-24 år.....	102	116	99	116
25-34 år.....	103	104	100	118
35-54 år.....	93	121	90	119
55-66 år.....	118	120	136	119
67-85 år.....	135	107	125	123
Par uten barn				
25-34 år.....	101	98	117	115
35-54 år.....	100	113	111	126
55-66 år.....	127	134	148	131
Par med barn				
Yngste barn 0-6 år.....	114	112	128	122
Yngste barn 7-19 år.....	106	109	118	133

Etter alder og kjønn. Enslige menn og kvinner har omtrent like stort forbruk innenfor hver aldersgruppe. Fordelingen av utgiftene på varegruppene er derimot svært forskjellig for enslige menn og kvinner. Kvinnene bruker en større andel til klær og skotøy, til bolig og til møbler og husholdningsartikler enn menn. Drikkevarer og tobakk, reiser og transport og fritidssysler er derimot større utgiftsposter for menn enn for kvinner. Det er i det hele tatt nokså tradisjonelle mønstre som avtegner seg. Litt overraskende er det imidlertid å finne at forskjellene mellom menn og kvinner er så markerte på tvers av aldersgruppene. Det bør legges til at enslige menn også bruker en stor andel av sine utgifter til bolig. Høy boutgiftsandel er karakteristisk for enslige som gruppe.

Tabell 6.10 Forbruksutgifter etter vare- og tjenestegruppe for enslige menn og kvinner i ulike aldersgrupper. Prosent 1983-85

Vare- og tjenestegruppe	16-34 år		35-54 år		55-66 år		67-85 år	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Forbruksutgift i alt.....	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Matvarer.....	11,3	9,7	13,0	13,4	21,2	18,8	22,4	25,1
Drikkevarer og tobakk.....	6,0	3,6	4,7	3,7	6,1	2,8	6,8	1,8
Klær og skotøy.....	3,6	13,0	4,3	7,4	4,9	8,9	4,5	8,6
Bolig, lys og brensel.....	22,0	23,4	24,7	28,0	19,2	26,7	24,4	27,3
Møbler og husholdningsart.	5,7	8,5	3,8	9,3	6,9	8,6	6,5	6,9
Helsepleie.....	0,6	0,7	0,7	1,9	1,9	2,9	1,2	4,6
Reiser og transport.....	26,8	18,9	30,3	19,1	22,6	12,9	15,2	10,4
Fritidssysler og utdanning	12,5	9,7	9,9	8,5	10,4	8,4	12,2	8,5
Andre varer og tjenester..	11,4	12,5	8,6	8,6	6,8	9,9	6,8	6,7
Forbruksutgift i alt, kr..	86450	85763	83632	74237	56592	58876	43682	40894
Tallet på personer.....	101	85	59	59	93	147	72	240

7. BOUTGIFTER OG BOFORHOLD

7.1. Utviklingen i boutgifter på 1970-tallet

Vi skal vise utviklingen i boutgifter på grunnlag av publiserte tall fra Forbruksundersøkelsene i 1973, 1974-76 og 1977-79. Husholdningsgrupperingen er den som er brukt i disse publikasjonene og avviker noe fra den vi bruker ellers.

Boutgiftsbegrepet som nyttes i publiseringen fra forbruksundersøkelsene omfatter utgifter til egen bolig og fritidshus. Betalte renter på lån til kjøp av bolig eller til boliginnskudd inngår som boutgift. Avdrag på lån til bolig regnes imidlertid ikke som boligutgift, men som investering eller sparing. Dessuten omfatter boutgiftene husleie, forsikring og avgifter, utgifter til vedlikehold og elektrisitets- og brenselutgifter.

Fra 1973 til 1985 økte de reelle boutgiftene, dvs. etter at det er tatt hensyn til prisstigning, i gjennomsnitt med vel 70 prosent. Gjennomsnittlig boutgift for alle husholdninger økte fra vel 13 000 kroner til 23 000 kroner i denne perioden når en regner i 1985-priser.

Boutgiftene for yngre enslige har økt meget sterkt. I 1985 var de reelle boutgifter nesten 2,5 ganger så store som i 1973. Økningen var særlig sterk i 1980-årene. For andre enslige har økningen vært vesentlig mindre, særlig gjelder det for enslige i pensjonsalder. Den reelle økningen har vært noe mindre enn økningen for alle husholdninger. Også for ektepar uten barn har økningen i boutgiftene vært noe mindre enn gjennomsnittet for alle husholdninger, mens økningen for barnefamilier har vært noe større enn gjennomsnittet.

Sammenlikner en boutgiftene for enslige og for ektepar uten barn i samme aldersgruppe finner en blant yngre at enslige i 1985 hadde boutgifter på om lag 20 000 kroner, mens ektepar hadde 10 000 kroner mer. I aldersgruppen 40-66 år hadde enslige boutgifter på om lag 15 000 kroner og ektepar hadde 6 000 kroner mer. Blant eldre var det liten forskjell i boutgifter, disse var i 1985 noe over 10 000 kroner.

Tabell 7.1 Boutgifter i ulike grupper av husholdninger. 1973-1985.
Beløp er regnet i 1985-kroner

	1973	1974-76	1977-79	1980-82	1983-85	Endring	
						1973-1979	1973-1985
	Kroner					1973=100	
Alle husholdninger.	13 354	14 711	17 936	19 007	23 018	134	172
Enslige							
under 40 år.....	8 216	10 721	12 047	14 777	19 664	147	239
40-66 år.....	9 621	9 359	13 644	13 703	15 771	142	164
67 år og over.....	8 039	9 027	9 138	9 973	11 057	114	138
Ektepar uten barn							
under 40 år.....	20 578	21 562	21 082	23 240	29 429	102	143
40-66 år.....	11 964	14 403	18 173	19 660	21 369	152	179
67 år og over.....	8 574	10 303	12 696	12 864	13 580	148	158
Ektepar med barn							
under 16 år							
ett barn.....	16 185	19 428	22 042	25 486	31 508	136	195
2 "	19 959	19 909	26 081	27 851	34 675	131	174
3 eller flere....	15 392	17 924	23 383	26 196	35 011	152	227

Det er viktig når en skal vurdere boutgiftene å se disse i forhold til husholdningenes økonomiske evne. Dersom økningen i boutgifter for en gruppe husholdninger har skjedd sammen med en tilsvarende økning i inntektene for denne gruppen har den belastningen bokostnadene representerer ikke endret seg.

Den sterke økningen i boutgifter de siste 10-15 årene motsvares ikke av en tilsvarende økning i inntektene. Den gjennomsnittlige andelen som boutgiftene utgjør av husholdningenes totale forbruksutgifter har økt i perioden (tabell 7.2). I 1973 utgjorde boutgiftene 13 prosent av husholdningenes totale forbruksutgifter, i 1985 20 prosent.

Tabell 7.2 Boutgiftenes andel av total forbruksutgift i ulike grupper av husholdninger. Prosent. 1973, 1977-79, 1983-85

	1973	1977-79	1983-1985
Alle husholdninger.....	12,9	16,4	20,1
Enslige			
Under 40 år.....	12,9	16,8	22,2
40-66 år.....	19,1	24,0	25,7
67 år og over.....	22,1	22,6	26,6
Ektepar uten barn			
under 40 år.....	16,3	15,0	21,3
40-66 år.....	12,9	18,0	19,3
67 år og over.....	12,9	18,9	19,2
Ektepar med barn.....			
ett barn under 16 år.....	13,6	17,3	21,7
2 " " " " ".....	15,2	18,2	22,2
3 eller flere barn under 16 år	11,8	16,7	21,3

I 1973 var boutgiftsbelastningen for enslige med unntak av de yngre enslige vesentlig høyere enn i andre grupper. For enslige i alderen 40-66 år og for eldre enslige utgjorde boutgiftene henholdsvis 19 og 22 prosent av det totale forbruket i disse husholdningene. Også i 1985 var boutgiftsbelastningen størst i disse husholdningene, men avviket til andre husholdninger var likevel litt mindre.

Den sterke økningen i boutgifter for yngre enslige resulterte i en sterk økning i boutgiftsbelastningen for denne gruppen. Som andel av total forbruksutgift økte boutgiftene fra 13 prosent i 1973 til 22 prosent i 1985.

7.2 Bokostnader i 1980-årene

Vi skal sammenlikne bokostnadene for ulike grupper av enslige med bokostnadene for andre grupper av husholdninger. Til dette skal vi bruke et noe annet begrep enn boutgifter som er brukt foran. Vi skal bruke begrepet bouthbetalinger som framkommer av begrepet boutgifter ved å legge til avdrag på boliglån og ved å trekke fra utgifter til fritids-

hus. Bare utgifter til lys og brensel i fritidshus kan vi ikke trekke fra. Disse utgjør imidlertid svært små beløp.

Boutbetalingene vil bedre enn boutgifter avspeile de utbetalingene husholdningene har til bolig, selv om en del av disse utbetalingen må betraktes som sparing. Det at boutbetalingene tar hensyn til avdrag vil spesielt ha betydning for husholdninger som forholdsvis nylig har etablert seg med egen bolig. En svakhet både ved begrepet boutgifter og boutbetalinger er at de ikke tar hensyn til den skattemessige fordelingen av fradraget for gjeldsrenter. Husholdninger med store boliglån vil få dekket en del av sine bokostnader ved at skatten blir mindre og at den disponible inntekten dermed øker. Dette er en svakhet som er særlig viktig når en sammenlikner bokostnadene for husholdninger som eier og leier sin bolig.

Tabell 7.3 Boutbetaling pr. år for ulike typer husholdninger.
1980-1985. Beløpene er regnet i 1985-kroner.

	1980-82	1983-85	Endring 1980-82 til 1983-85
	Kroner		1980-82 = 100
Alle husholdninger.....	21 659	26 203	121
Enslige			
16-24 år.....	11 114	14 775	131
25-34 år.....	18 314	26 330	144
35-54 år.....	18 944	23 079	122
55-66 år.....	13 319	14 914	112
67-85 år.....	10 099	11 380	113
Par uten barn			
25-34 år.....	27 215	38 176	140
35-54 år.....	27 820	29 473	106
55-66 år.....	19 891	22 017	111
Par med barn			
Yngste barn 0-6 år..	32 602	39 623	122
Yngste barn 7-19 år.	27 963	36 145	129

Både blant enslige, par uten barn og par med barn betaler eldre mindre for boligen enn yngre. Sammenlikner en boutbetalingene for enslige og for par uten barn i samme aldersgruppe finner en at utbetalingene var 6 000-12 000 kroner lavere for enslige. Boutbetalingene for enslige utgjorde 70-80 prosent av boutbetalingene for par uten barn. Også i forhold til par med småbarn har yngre enslige forholdsvis høye boutgifter, boutbetalingene for enslige i alderen 25-34 år utgjorde to tredjedeler av boutbetalingene til par med småbarn.

Resultatene for endringene i boutbetalinger i 1980-årene likner naturlig nok på resultatene for endringene i boutgifter. Boutbetalingene økte reelt med 21 prosent som et gjennomsnitt for alle husholdninger fra 1980-82 til 1983-85. Økningen var klart større enn dette for yngre enslige (under 35 år) og for yngre par uten barn, boutbetalingene økte reelt med om lag 40 prosent. Økningen var klart lavere enn gjennomsnittet for par uten barn og enslige i alderen 55 år og over, økningen i disse gruppene var om lag ti prosent. For enslige i alderen 35-54 år og for par med småbarn økte boutbetalingene omtrent som gjennomsnittet for alle husholdninger.

Som vi tidligere har vært inne på er det boutgiftsbelastningen og endringer i denne mer enn størrelsen av boutgiftene som er viktig når en vil sammenlikne ulike grupper av husholdninger. Tabell 7.4. viser boutbetalingene som andel av husholdningens inntekt etter skatt. Inntekt etter skatt er i hovedsak husholdningens bruttoinntekt fratrukket skatt. I gjennomsnitt utgjorde boutbetalingene i 1985 en femtedel av husholdningens inntekt etter skatt. Boutgiftsbelastningen regnet på denne måten er høyest for enslige i alderen 25-54 år, boutbetalingene utgjorde her bortimot 30 prosent i 1985. Også for par med småbarn var boutgiftsbelastningen høy, boutbetalingene utgjorde en fjerdedel av inntekt etter skatt. I andre grupper var boutgiftsbelastningen den samme som eller nær gjennomsnittet for alle husholdninger. Lavest var den for eldre par uten barn, 16 prosent.

Tabell 7.4 Boutbetalingenes andel av inntekt etter skatt i ulike grupper av husholdninger. Prosent. 1982, 1984 og 1985

	1982	1984	1985
Alle husholdninger.....	16	18	20
Enslige			
16-24 år.....	:	:	:
25-34 år.....	22	26	29
35-54 år.....	22	24	28
55-66 år.....	20	23	18
67-85 år.....	18	19	21
Par uten barn			
25-34 år.....	15	22	21
35-54 år.....	17	20	20
55-66 år.....	17	17	16
Par med barn			
Yngste barn 0-6 år.....	18	22	25
Yngste barn 7-19 år.....	16	17	19

Den økning som har skjedd i bokostnader for yngre husholdninger har resultert i økt boutgiftsbelastning for disse. Både for enslige i alderen 25-54 år, for yngre par uten barn og for par med småbarn økte boutbetalingene som andel av disponibel inntekt med 6-7 prosentpoeng.

7.3. Sammensetning av bokostnadene for ulike typer husholdninger

Boutbetalingene er sammensatt av en rekke komponenter: renter og avdrag på boliglån, husleie, forsikring og ulike avgifter, husleie, vedlikeholdsutgifter og utgifter til elektrisitet og brensel. Sammensetningen av utgiftene for en gruppe av husholdninger vil avspeile gruppens bosituasjon. Først og fremst er det avgjørende om husholdningen eier boligen, om de leier en bolig med inskudd eller en bolig uten innskudd. Et annet forhold som er av stor betydning er hvor lenge siden det er at husholdningen første gang skaffet seg en bolig.

De største utgiftspostene er renter på boliglån, utgifter til elektrisitet og brensel og husleie. Den første av disse postene utgjorde en fjerdedel og de to andre en femtedel hver av de samlede boutbetalingerne i 1985. Avdrag på boliglån og vedlikeholdsutgifter utgjorde hver om lag 15 prosent av de samlede boutbetalinger.

Tabell 7.5 Boutbetaling pr. år i ulike grupper av husholdninger, etter utgiftstype. 1983-85

	I alt	Renter på lån til bolig	Avdrag på lån til bolig	Forsikringer og avgifter	Husleie	Vedlikehold	Lys og brensel	Boutbetaling i alt
	Prosent							Kroner
Alle husholdninger..	100,0	25,7	14,2	4,7	19,1	15,2	21,0	26 203
Enslige								
16-24 år.....	100,0	1,3	2,0	0,5	62,3	16,7	17,3	14 775
25-34 år.....	100,0	24,4	13,8	1,2	37,3	10,7	12,6	26 330
35-54 år.....	100,0	13,8	11,2	2,1	40,5	16,6	15,8	23 079
55-66 år.....	100,0	12,8	8,9	7,7	26,1	15,3	29,1	14 914
67-85 år.....	100,0	4,2	3,9	6,4	32,5	13,1	39,9	11 380
Par uten barn								
25-34 år.....	100,0	26,5	11,5	1,7	24,0	24,0	12,3	38 176
35-54 år.....	100,0	26,4	13,3	4,7	20,2	15,1	20,3	29 473
55-66 år.....	100,0	15,9	13,3	7,1	14,8	21,8	27,1	22 017
Par med barn								
Yngste barn 0-6 år.	100,0	39,4	18,0	3,7	13,0	10,5	15,4	39 623
Yngste barn 7-19 år	100,0	31,4	17,4	5,4	9,7	16,1	20,0	36 145

Blant enslige er det husleie og ikke renter og avdrag på boliglån som er den største utgiftsposten. Bare for enslige i alderen 25-34 år er disse to postene omtrent like store. Husleieutgiftene er både absolutt og relativt størst for enslige under 55 år. For enslige i alderen 16-24 år utgjorde husleien vel 60 prosent og for enslige i alderen 25-54 år om lag 40 prosent av de samlede boutbetalinger. Dette har naturligvis sammenheng med at det er mer vanlig at enslige enn at andre husholdninger leier sin bolig, særlig gjelder det for de yngste.

For eldre enslige er utgiftene til elektrisitet og brensel den største utgiftsposten, for enslige i pensjonsalder utgjorde disse utgiftene 40 prosent av de samlede boutbetalinger. Dette har i noen grad sammenheng med at andre boutgifter er forholdsvis små for eldre enslige, slik at utgifter til elektrisitet og brensel av den grunn betyr relativt mye. Men det har antakelig også sammenheng med at en større del av de eldre bor i boliger med dårlig standard og at utgifter til elektrisitet og brensel i mindre grad enn blant yngre enslige inngår i husleien.

Tabell 7.6 Endring i ulike typer boutbetaling fra 1980-1982 til 1983-1985 for ulike grupper av husholdninger. 1985-kroner

	Boutbetaling				
	I alt	Renter	Avdrag	Husleie og avgifter	Vedlikeholds-utgifter
Alle husholdninger.	4 544	2 663	456	585	275
Enslige					
16-24 år.....	3 661	- 374	- 372	2 517	1 199
25-34 år.....	8 016	4 291	1 839	138	1 416
35-54 år.....	4 135	518	690	2 474	396
55-66 år.....	1 595	1 147	184	- 41	- 159
67-85 år.....	1 281	29	53	34	267
Par uten barn					
25-34 år.....	10 961	3 885	- 11	932	5 353
35-54 år.....	1 653	1 692	- 719	1 787	- 1 285
55-66 år.....	2 126	1 387	253	- 202	477
Par med barn					
Yngste barn 0-6 år	7 021	6 304	1 007	- 259	- 769
Yngste barn 7-19 år	8 182	4 719	703	766	1 066

Blant enslige har det vært betydelige reelle økninger i bokostnader i aldersgruppene under 55 år. For enslige i alderen 16-24 år og 35-54 år økte boutbetalingene med om lag 4 000 kroner regnet i 1985-priser. Økningen skyldes i det vesentligste økning i husleie og avgifter.

Tabell 7.7 Husholdninger i ulike grupper etter eie/leieforhold.
Prosent. 1980-85

	I alt	Selv- eid bolig	Leid bolig		Annet (tjeneste- bolig mm.)	Tallet på hus- holdninger
			Med innskott	Uten innskott		
Alle husholdninger						
1980-82.....	100	57	18	19	6	4 139
1983-85.....	100	60	16	18	6	4 567
Enslige 16-24 år						
1980-82.....	100	5	6	81	9	67
1983-85.....	100	4	15	75	6	75
Enslige 25-34 år						
1980-82.....	100	8	28	54	10	98
1983-85.....	100	16	30	47	6	111
Enslige 35-54 år						
1980-82.....	100	27	37	27	10	100
1983-85.....	100	29	35	30	6	118
Enslige 55-66 år						
1980-82.....	100	47	24	23	6	211
1983-85.....	100	57	17	19	6	240
Enslige 67-85 år						
1980-82.....	100	34	16	35	15	313
1983-85.....	100	44	13	29	14	312
Par uten barn 25-34 år						
1980-82.....	100	28	29	38	6	101
1983-85.....	100	34	22	39	5	128
Par uten barn 35-54 år						
1980-82.....	100	67	23	8	1	135
1983-85.....	100	65	19	11	5	137
Par uten barn 55-66 år						
1980-82.....	100	74	17	4	5	318
1983-85.....	100	75	14	4	5	368
Par med yngste barn 0-6 år						
1980-82.....	100	62	17	18	4	814
1983-85.....	100	69	18	10	3	905
Par med yngste barn 7-19 år						
1980-82.....	100	79	12	7	2	934
1983-85.....	100	83	11	5	2	1 011

Nesten alle blant de yngste enslige bor i leid bolig, tre fjerdedeler leier bolig uten innskudd. Om lag to tredjedeler av de enslige i alderen 35-54 år bor i leid bolig, og denne andelen har ikke endret seg i perioden. For enslige i alderen 25-34 år økte boutbetalingene

med 8 000 kroner, men denne økningen skyldes for det meste økning i renter og avdrag på boliglån. Også i denne gruppen er det få, en sjettedel, som eier boligen sin, og selv om eierandelen har økt noe i perioden virker økningen i renter overraskende stor. Økningen i andelen selveiere var like stor for enslige i alderen 55-66 år, men likevel er økningen i renteutgifter vesentlig mindre enn for de noe yngre enslige. Dette kan muligens ha sammenheng med at det synes å være leieboere med innskudd som har blitt selveiere blant enslige i alderen 55-66 år, mens det blant enslige i alderen 25-34 år synes å være leieboere uten innskudd som er blitt selveiere.

Blant husholdningene i de andre gruppene har boutbetalingene økt vesentlig for par uten barn 25-34 år og for par med barn. For par uten barn, 25-34 år, var økningen svært stor, 11 000 kroner, halvparten av dette skyldes økte vedlikeholdsutgifter, og kan være et utslag av statistiske tilfeldigheter. Renter på boliglån økte også en del, men ikke mer enn for enslige i samme alder. For par med barn økte boutbetalingene med 7-8 000 kroner, økningen skyldes for en stor del økte renter på boliglån, særlig gjelder det for par med småbarn.

7.4. Boutgiftsbelastningen

Vi har sett at boutgiftene er høye for enslige, og at boutgiftsbelastningen, dvs boutgiftene i forhold til inntekten i gjennomsnitt er høye for enslige. Denne gjennomsnittlige boutgiftsbelastningen sier imidlertid langt fra alt om hvor mange som har stor boutgiftsbelastning. Dette blir bestemt av hvordan boutgiftene fordeler seg i forhold til hvordan inntektene fordeler seg.

Som mål på boutgiftsbelastning skal vi her bruke boutgift, dvs. uten at avdrag på boliglån er regnet med, i forhold til total forbruksutgift for husholdningen. Det finnes ikke noen egentlig norm for hva en skal betrakte som en akseptabel boutgiftsbelastning. I en del sammenhenger har en brukt 20 prosent som en slik norm. Vi skal vise andelen av husholdningene med boutgiftsbelastninger under 20 prosent, en akseptabel boutgiftsbelastning, og over 40 prosent, en høy boutgiftsbelastning. Halvparten av husholdningene hadde i 1985 boutgiftsbelastninger under 20 prosent, mens en av åtte husholdninger hadde en boutgiftsbelastning på over 40 prosent.

Det er visse problemer med å se boutgift i forhold til total forbruksutgift i stedet for i forhold til inntekt. Total forbruksutgift pr. år

blir for størstedelen beregnet ut fra observert forbruksutgift i en to-ukersperiode. Alt etter hvor representativt husholdningens forbruk i denne perioden er for dens forbruk i dette året er vil kvaliteten på anslaget for årsforbruket variere. Målingen av total forbruksutgift pr år er derfor beheftet med målefeil i tillegg til vanlig utvalgsusikkerhet. Metoden fører til at "halene" i fordelingene, altså andelen med lave og høye boutgiftsbelastninger blir noe overvurdert. Målemetoden er imidlertid den samme for alle grupper, det er derfor mulig å foreta sammenlikninger mellom grupper.

Høy boutgiftsbelastning er vanligst blant enslige. Med unntak av de yngste enslige og enslige i alderen 55-66 år hadde om lag en fjerdedel av de enslige boutgifter som utgjorde mer enn 40 prosent av det årlige forbruket. Med unntak av de yngste var det 30-40 prosent som brukte under 20 prosent til boligformål. Høy boutgiftsbelastning var minst vanlig blant eldre par uten barn og blant par med bare større barn. Her var det bare om lag 5 prosent som brukte mer enn 40 prosent til boligen. Hele to tredjedeler av par med bare større barn hadde en boutgiftsbelastning under 20 prosent.

Tabell 7.8 Husholdninger i ulike grupper, etter boutgiftenes andel av total forbruksutgift. Prosent. 1983-85

	I alt	Andel av total forbruksutgift		
		Under 20 prosent	20-40 prosent	Over 40 prosent
Alle husholdninger..	100	51	37	12
Enslige				
16-24 år.....	100	49	36	15
25-34 år.....	100	41	37	23
35-54 år.....	100	32	43	26
55-66 år.....	100	41	48	10
67-85 år.....	100	41	44	24
Par uten barn				
25-34 år.....	100	50	38	12
35-54 år.....	100	50	35	14
55-66 år.....	100	59	36	6
Par med barn				
Yngste barn 0-6 år.	100	46	44	10
Yngste barn 7-19 år	100	66	30	5

Som nevnt inngår avdrag på boliglån ikke i dette målet for boutgiftsbelastning (dette skyldes at avdrag heller ikke inngår i total forbruksutgift). Avdragene er noe større for barnefamilier og til dels

for yngre par uten barn enn de er for enslige. Avdragene er likevel såpass små i gjennomsnitt at konklusjonene ikke vil bli endret selv om en tok hensyn til avdrag på boliglån.

7.5. Boutbetalinger i storbyene

Størrelsen på bokostnadene varierer i betydelig grad med det lokale boligmarkedet og også med hvor lenge det er siden husholdningen første gang var på boligmarkedet. Enslige er i høyere grad enn par bosatt i de store byene. Vi skal sammenlikne bokostnadene for ulike typer husholdninger i de store byene.

Tabell 7.9 Boutbetalingene for husholdninger i Oslo, Bergen og Trondheim og i landet forøvrig, etter utgiftstype. 1983-85. Kroner

	Oslo, Bergen og Trondheim	Landet forøvrig
Boutbetaling i alt.....	29 309	25 320
Renter på boliglån.....	6 173	6 879
Avdrag " "	3 058	3 917
Husleie.....	9 974	3 600
Andre utgifter.....	10 104	10 924

I 1985 var boutbetalingene i Oslo, Bergen og Trondheim bare vel 15 prosent høyere enn i landet forøvrig. Den gjennomsnittlige boutbetaling pr år var 29 000 kroner i de store byene mot 25 000 kroner i landet forøvrig. Det er først og fremst forskjell i beløpet som betales i husleie som gir en slik forskjell. I 1985 var det gjennomsnittlige beløpet som ble betalt i husleie pr år 10 000 kroner i de store byene, hvilket er nesten tre ganger beløpet som betales i landet forøvrig. I de store byene var beløpet som ble betalt i renter og avdrag på boliglån mindre enn i landet ellers. Dette skyldes naturligvis at det er en vesentlig større del av husholdningene i de store byene som leier sin bolig enn i landet ellers. I noen grad vil det også kunne skyldes høyere husleier i storbyene.

Tabell 7.10 Boutbetalinger for ulike grupper av husholdninger i Oslo, Bergen og Trondheim og i landet forøvrig. 1983-85. Kroner

	Oslo, Bergen og Trondheim	Landet forøvrig
Enslige		
25-34 år.....	30 118	23 920
35-54 år.....	26 722	21 087
55-66 år.....	17 667	13 799
67-85 år.....	13 684	10 579
Par uten barn		
25-34 år.....	44 185	35 200
35-54 år.....	36 157	26 029
55-66 år.....	26 610	20 928
Par med barn		
Yngste barn 0-6 år....	45 791	38 407
Yngste barn 7-19 år...	45 061	34 581

For de enkelte grupper av husholdninger er den relative forskjellen mellom boutbetalingen i storbyene og i landet forøvrig noe større enn den er for alle husholdninger. Minst er forskjellen for enslige, der boutbetalingene i storbyene er vel 25 prosent høyere enn ellers i landet. Det er stor usikkerhet i tallene for de enkelte grupper av husholdninger i storbyene. En bør derfor ikke legge for mye vekt på forskjellene i boutbetalinger for de enkelte husholdningsgrupper. Likevel kan en med en rimelig grad av sikkerhet slå fast at boutbetalingene for enslige i storbyene i 1985 ikke avvek svært mye fra boutbetalingene for enslige i landet som helhet.

7.6 Bostandard

Likhet i boutgift sier i seg selv lite uten at det tas hensyn til hva man får igjen for utgiftene. Utgift og standard må ses i sammenheng. Det er rimelig at en romslig og luksuriøs bolig koster mer enn en bolig som er mer nøktern. Individuelle muligheter og preferanser fører til at det velges forskjellig.

7.6.1 Boligstørrelse

Tabell 7.11 viser fordeling av boliger etter netto boligareal. Med dette menes innvendig areal når kott, kjellerbod eller andre boder ikke regnes med.

Vi har valgt å gi tall for gjennomsnitt og spredning av netto boligareal uten å gjøre noe forsøk på å "normere" disse tallene. Det er ikke gitt hvordan en skal sammenlikne enslige og par eller barnefamilier mht. boligens størrelse. En husholdning med flere medlemmer vil trenge et større areal for å ha sammenlignbar standard. For det første eksisterer ingen entydig nøkkel. For det andre er andre forhold enn størrelsen f.eks. antall rom, beliggenhet og kvalitet vel så viktig. Dessuten varierer normene for hva som er rimelig (og realistisk) med bostedet.

I alle grupper er det en betydelig variasjon i størrelsen av boligene. Innen hver gruppe er spredningen nokså lik i de to treårsperiodene. Variasjonene ligger innenfor de feilmarginer vi må regne med fordi vi trekker tilfeldige utvalg.

Går vi imidlertid over til gjennomsnittsverdiene, ser vi at det har skjedd visse endringer. Boligenes areal har gjennomgående økt. Økningen er riktignok bare 3 m² for alle husholdningene sett under ett. Gjennomsnittlig areal har med ett unntak økt i alle grupper. Par uten barn og barnefamilier har muligens hatt størst økning i boligstørrelsen, økningen for enslige er knapt utsagnskraftig.

Målt med størrelsen på boligen, synes de enslige å ha blitt hengende etter i denne perioden.

Tabell 7.11 Husholdninger i ulike grupper etter netto boligareal.
Gjennomsnittlig areal. 1980-85

	Netto boligareal, m ²								Gjennom- snittlig areal	Antall hus- hold- ninger
	I alt	-30 -40	31 -50	41 -70	51 -100	71 -130	101	131-		
	Prosent								m ²	
Alle husholdninger										
1980-82.....	100	3	3	6	14	41	18	15	97	4 139
1983-85.....	100	2	3	5	15	39	19	17	100	4 567
Enslige 16-24 år										
1980-82.....	100	37	24	14	12	10	2	1	46	62
1983-85.....	100	29	20	15	27	8	1	-	47	75
Enslige 25-34 år										
1980-82.....	100	12	13	18	29	24	2	1	58	98
1983-85.....	100	5	15	17	34	19	9	2	65	111
Enslige 35-54 år										
1980-82.....	100	7	11	13	26	30	9	5	73	100
1983-85.....	100	10	7	12	26	36	6	3	69	118
Enslige 55-66 år										
1980-82.....	100	6	7	9	23	38	11	6	78	211
1983-85.....	100	4	5	8	27	39	11	6	79	240
Enslige 67-85 år										
1980-82.....	100	7	7	15	28	29	7	7	75	313
1983-85.....	100	5	4	12	30	31	12	7	79	312
Par uten barn 25-34 år										
1980-82.....	100	1	9	9	26	40	12	3	78	101
1983-85.....	100	1	1	6	28	44	11	8	90	128
Par uten barn 35-54 år										
1980-82.....	100	2	-	2	17	47	16	17	98	135
1983-85.....	100	1	-	2	14	43	22	19	105	137
Par uten barn 55-66 år										
1980-82.....	100	1	1	3	6	47	25	18	105	318
1983-85.....	100	0	1	1	9	47	22	20	107	368
Par med yngste barn 0-6 år										
1980-82.....	100	-	1	3	10	51	19	16	104	814
1983-85.....	100	0	1	1	6	50	23	20	111	905
Par med yngste barn 7-19 år										
1980-82.....	100	0	-	1	5	42	26	27	118	934
1983-85.....	100	-	0	1	4	34	28	33	124	1 011

En annen indikator på boligstørrelsen er tallet på rom. Tabell 7.12 viser fordeling av antall beboelsesrom eksklusiv kjøkken. På samme måtesom for arealet er det en betydelig spredning innen hver gruppe.

Utviklingen i gjennomsnittlig antall rom viser samme mønster som for gjennomsnittlig areal.

Tabell 7.12 Husholdninger i ulike grupper etter antall beboelsesrom. Gjennomsnittlig antall rom. 1980-85

	I alt	Antall beboelsesrom						Gjennomsnittlig antall rom	Tallet på husholdninger
		1	2	3	4	5	6-		
		Prosent						Rom	
Alle husholdninger									
1980-82.....	100	4	14	20	28	16	17	4,1	4 139
1983-85.....	100	4	14	18	29	17	19	4,1	4 567
Enslige 16-24 år									
1980-82.....	100	38	42	15	3	-	2	1,9	62
1983-85.....	100	37	47	7	4	4	-	1,9	75
Enslige 25-34 år									
1980-82.....	100	17	49	24	9	-	1	2,3	98
1983-85.....	100	12	46	20	18	3	2	2,6	111
Enslige 35-54 år									
1980-82.....	100	12	35	23	17	7	6	2,9	100
1983-85.....	100	11	30	26	21	9	4	3,0	118
Enslige 55-66 år									
1980-82.....	100	8	28	26	24	7	7	3,2	211
1983-85.....	100	4	26	30	18	13	8	3,4	240
Enslige 67-85 år									
1980-82.....	100	10	31	25	18	8	8	3,1	313
1983-85.....	100	8	29	22	19	11	10	3,3	312
Par uten barn 25-34 år									
1980-82.....	100	1	36	26	25	10	3	3,2	101
1983-85.....	100	3	21	26	36	9	5	3,5	128
Par uten barn 35-54 år									
1980-82.....	100	1	9	27	35	13	15	4,0	135
1983-85.....	100	1	7	23	40	13	17	4,2	137
Par uten barn 55-66 år									
1980-82.....	100	0	7	22	33	19	18	4,3	318
1983-85.....	100	-	5	21	33	25	17	4,4	368
Par med yngste barn 0-6 år									
1980-82.....	100	-	6	18	41	20	16	4,3	814
1983-85.....	100	0	4	14	43	19	21	4,5	905
Par med yngste barn 7-19 år									
1980-82.....	100	0	1	11	34	32	32	5,0	934
1983-85.....	100	-	1	7	31	34	34	5,1	1 011

7.6.2 Trangboddhet

Vi påpekte at det ikke finnes klare regler for hvor stort boligareal en bolig må ha for å kunne sies å være tilfredsstillende for en husholdning av en gitt størrelse. Når det gjelder antall rom, er det lettere å angi hva som skal oppfattes som en normalt romslig bolig. Ut fra slike kriterier kan en si om en husholdning bor trangt, normalt eller romslig.

I de fleste sammenhenger er det regnet som positivt å ha god plass. Begrensninger er det riktignok her også, for eldre og/eller bevegelseshemmede kan en stor bolig bli mer av et problem enn et gode. Vi skal likevel her fokusere på problemet trangboddhet - det at boligen er for liten i forhold til husholdningens behov.

Trangboddhet skal vi bestemme på følgende måte: Enslige med ett rom og øvrige husholdninger med mindre enn ett rom pr. husholdningsmedlem bor trangt. Videre regnes alle boliger med netto areal under 50 m² som trangbodde.

Det tas følgelig hensyn både til areal og antall rom. Ettromsleiligheter regnes alltid som trangbodde. Det regnes som et rimelig krav til en akseptabel bolig at en skal slippe å benytte oppholdsrom som soverom. For enslige blir da minstenormen to rom. Det kan innvendes at det samme må gjelde husholdninger med to eller flere personer uten ektepar eller samboerpar. Vi har valgt å se bort fra dette fordi vi i første rekke vil sammenlikne med par.

Trangboddhet forekommer hyppigst blant enslige, særlig yngre enslige, og blant barnefamilier. I det siste tilfellet er det par med småbarn - som også ofte er de nyest etablerte familiene - som bor trangt. Par uten barn bor sjelden trangt. For par med barn tyder det på at man flytter til mer romslige boliger når barna blir større.

Forøvrig er det en tydelig tendens til at andelen trangbodde har gått ned fra 1980-82 til 1983-85. Selv om det ikke dreier seg om store reduksjoner, har det blitt relativt færre trangbodde i de fleste grupper. Utviklingen har vært mest positiv for par uten barn og enslige under 35 år, for enslige over 66 år og for par med yngste barn 7-19 år.

Tabell 7.13 Andel som bor trangt i ulike grupper av husholdninger.
Prosent. 1980-85.

	1980-82	1983-85
Alle husholdninger.....	18	14
Enslige 16-24 år.....	66	55
25-34 år.....	38	29
35-54 år.....	25	21
55-66 år.....	18	15
67-85 år.....	25	16
Par uten barn		
25-34 år.....	17	6
35-54 år.....	2	3
55-66 år.....	4	2
Par med barn		
Yngste barn 0-6 år.....	27	25
Yngste barn 7-19 år.....	16	10

7.6.3. Utstyrsmessig standard

Vi skiller mellom utstyr som er faste installasjoner i boligen, og utstyr som er anskaffet uavhengig av boligen.

Tabell 7.14 viser hvor store andeler som mangler ulike faste installasjoner. Det er først og fremst enslige som mangler kjøkken på minst 6 m². Endel boliger har nok kjøkken under 6 m² - rimeligvis gjelder det små boliger. Andelene som helt mangler kjøkken vil derfor være noe lavere. Dette betyr imidlertid neppe noe for hovedinntrykket.

Det er også enslige som i størst utstrekning mangler bad/dusj. Men mens kjøkken oftest mangler i de boligene der unge bor, er mangel på bad/dusj også et kjennetegn ved boligene til eldre enslige. Det siste

Tabell 7.14 Andel som mangler kjøkken på minst 6 m², vannklosett og bad eller dusjrom, i ulike grupper av husholdninger. Prosent. 1980-85

	Kjøkken på minst 6 m ²	Vann- klosett	Bad/ dusjrom
Alle husholdninger			
1980-82.....	5	6	9
1983-85.....	6	5	6
Enslige 16-24 år			
1980-82.....	41	11	35
1983-85.....	25	7	15
Enslige 25-34 år			
1980-82.....	21	6	13
1983-85.....	15	7	10
Enslige 35-54 år			
1980-82.....	15	8	16
1983-85.....	15	8	7
Enslige 55-66 år			
1980-82.....	7	10	13
1983-85.....	8	10	14
Enslige 67-85 år			
1980-82.....	10	13	22
1983-85.....	9	9	17
Par uten barn, 25-34 år			
1980-82.....	8	6	8
1983-85.....	6	4	3
Par uten barn, 35-54 år			
1980-82.....	3	2	2
1983-85.....	2	4	2
Par uten barn, 55-66 år			
1980-82.....	2	4	7
1983-85.....	1	4	4
Par med yngste barn 0-6 år			
1980-82.....	1	4	4
1983-85.....	2	2	2
Par med yngste barn 7-19 år			
1980-82.....	1	3	3
1983-85.....	2	2	1

henger sammen med at disse oftere bor i eldre boliger som i sin tid ikke ble bygd med bad. Når det gjelder vannklosett, er det små forskjeller mellom enslige og de andre gruppene, men for samtlige grupper av enslige er andelene som bor i bolig uten WC litt høyere enn for de gruppene vi sammenlikner med.

For alle husholdninger sett under ett har det vært små endringer i boligstandard fra 1980-82 til 1983-85, men det henger sammen med at det i alle andre grupper enn enslige er svært få som mangler kjøkken, WC eller bad. Den utvikling som har funnet sted, har stort sett gått i positiv retning. Størst forbedring i utstyrmessig standard var det blant de yngste og de eldste enslige. Andelen som manglet kjøkken og andelen som manglet bad/dusj blant enslige 16-24 år, gikk betraktelig ned og var i 1983-85 mer på linje med enslige ellers. Blant de eldste har forbedringene skjedd med hensyn til WC og bad/dusj.

Tabell 7.15 viser husholdninger som mangler større husholdningsartikler. Graden av nødvendighet kan diskuteres, det vil avhenge av den enkeltes behov og preferanser. Den som ikke bryr seg så mye om å lage sin egen mat, vil kanskje klare seg uten såvel komfyr som fryser. Behovet for egen vaskemaskin blir en avveining mellom mengden av tøy som må vaskes og anledningen til å få dette gjort på annen måte.

Enslige mangler oftere enn andre komfyr, kjøleskap, fryser og vaskemaskin. Enslige 16-24 år er svært dårlig utstyrt, men de er i en tidlig livsfase, og ofte i en midlertidig bosituasjon (også hybelboere inngår - de må riktignok ha egen kost for å regnes som en husholdning). En sammenlikning av enslige med par uten barn i tilsvarende aldersgruppe viser tildels store forskjeller. Størst forskjeller er det i andel som mangler vaskemaskin. Blant enslige over 24 år varierer andelene mellom 30 og 40 prosent, blant par uten barn mellom 10 og 20 prosent og blant par med barn mangler bare noen få prosent vaskemaskin.

Vi finner noe av det samme for fryser, men her er det i tillegg til ulike nivåer også variasjon med alder. Andelene som har fryser øker med økende alder. Det er med hensyn til kjøleskap at de enslige kommer best ut.

Alle grupper har fått bedre utstyrmessig standard fra 1980-82 til 1983-85. For par både med og uten barn dreier det seg imidlertid om gjenstander med bortimot full dekning i 1980-82 slik at det i praksis knapt lar seg gjøre å redusere andelene mer. Sammenlikner vi enslige med par uten barn i tilsvarende aldersgrupper kommer enslige uten unntak dårligere ut.

Tabell 7.15 Andel som mangler komfyr, kjøleskap, fryseboks eller -skap og vaskemaskin i ulike grupper av husholdninger. Prosent. 1980-85

	Komfyr	Kjøleskap	Fryseboks, fryseskap	Vaske- maskin
Alle husholdninger				
1980-82.....	7	6	15	22
1983-85.....	5	4	10	17
Enslige 16-24 år				
1980-82.....	55	40	83	86
1983-85.....	36	31	74	75
Enslige 25-34 år				
1980-82.....	28	19	53	61
1983-85.....	15	8	35	45
Enslige 35-54 år				
1980-82.....	12	11	35	54
1983-85.....	13	9	23	41
Enslige 55-66 år				
1980-82.....	9	7	22	39
1983-85.....	3	4	13	32
Enslige 67-85 år				
1980-82.....	7	8	30	51
1983-85.....	5	3	18	38
Par uten barn, 25-34 år				
1980-82.....	15	13	15	17
1983-85.....	10	6	16	17
Par uten barn, 35-54 år				
1980-82.....	4	4	4	14
1983-85.....	1	1	4	13
Par uten barn, 55-66 år				
1980-82.....	1	1	5	13
1983-85.....	1	1	1	8
Par med yngste barn 0-6 år				
1980-82.....	4	4	5	6
1983-85.....	2	3	3	3
Par med yngste barn 7-19 år				
1980-82.....	2	3	4	6
1983-85.....	1	1	2	3

7.6.4. Boutbetalinger og boligstandard

En viktig problemstilling er sammenhengen mellom utgifter og standard, dvs. sammenlikning av enslige og andre grupper med hensyn til hva de får for sine boutbetalinger.

Det er ikke likefrem å belyse dette. Mange størrelser må håndteres samtidig. Vi blir nødt til å forenkle og foreta en del valg.

Hvordan skal husholdningenes boutgifter vurderes? Høye boutgifter kan skyldes at husholdningen har hatt muligheten til, og har prioritert, å skaffe seg en kostbar bolig. Men utgiftene kan være høye fordi en har måttet skaffe seg bolig i et område med presset boligmarked.

Framfor å se på absolutte beløp, skal vi studere boutbetalinger i forhold til boligens størrelse - utbetalinger pr. m². Vi skal videre lage et samlemål for boligens standard. For at en bolig skal ha tilfredsstillende standard kreves at

- husholdningen ikke bor trangt
- boligen har kjøkken (minst 6 m²), vanklosett og bad/dusjrom

Dette gir et nokså grovt mål på standarden og tar f.eks. ikke hensyn til tekniske/bygningsmessige kvaliteter, om boligen er tett, har heis, har innlagt vann, er utsatt for støy o.l., som kan være minst like viktige for vurderingen av boligens egnethet. De punktene som er tatt med i vurderingen må karakteriseres som nokså elementære krav til en bolig i vårt samfunn.

Som skille mellom høye og lave boutbetalinger pr. m² bruker vi medianen, dvs. det beløp som skiller mellom den halvparten av husholdningene som har lavest og høyest boutbetalinger pr. m². Vi beregner hvor stor andel som har kombinasjonen bolig med standardmangel og boutbetalinger over medianen, som altså betaler forholdsvis mye for en bolig med standardmangler. Ut fra de resultatene vi har sett i tabellene foran, er det ikke uventet å finne de høyeste andelene blant enslige. Mens 14 prosent av alle i 1980-82 hadde høy boutbetaling og dårlig standard, gjaldt dette 55 prosent av enslige 16-24 år, 40 prosent av enslige 25-34 år og 26 prosent av enslige 35-54 år. I 1983-85 var andelene gått ned til henholdsvis 41, 28 og 20 prosent. For enslige over 54 år var andelen omtrent som gjennomsnittet. For par uten barn er det færre som betaler mye for en bolig med dårlig standard enn blant enslige, og også for disse har denne andelen blitt mindre. For par med småbarn er det en femtedel som betaler mye for en bolig med dårlig standard. Denne andelen har ikke endret seg i perioden. Forskjellene mellom enslige og par uten barn er imidlertid de samme. Forskjellen mellom enslige og par uten barn i alderen 25-34 år var 23 prosentpoeng i

1980-82 og 20 i 1983-85. Tilsvarende var forskjellene for aldersgruppen 35-54 år 21 og 17 prosentpoeng og for aldersgruppen 55-66 år 11 og 9 prosentpoeng.

Tabell 7.16 Andel husholdninger i ulike grupper som bor i bolig uten fullgod standard og som har høy boutbetaling pr. m², Prosent. 1980-85

	1980-82	1983-85
Alle husholdninger.....	14	11
Enslige		
16-24 år.....	55	41
25-34 år.....	40	28
35-54 år.....	26	20
55-66 år.....	16	9
67-85 år.....	17	9
Par uten barn		
25-34 år.....	17	8
35 -54 år.....	5	3
55-66 år.....	5	0
Par med barn		
Yngste barn 0-6 år.....	17	18
Yngste barn 7-19 år.....	11	7

Det har altså blitt noe færre som er i den ugunstige situasjonen at de betaler mye for en relativt dårlig standard. Ordet "relativt" er viktig i denne karakteristikken. Det er totalt sett blitt en mer rimelig sammenheng mellom boutbetalinger og standard. Men dette kan like gjerne være en følge av at bokostnadene generelt har økt som at boliger med standardmangler er blitt billigere.

Tabell 7.17 Gjennomsnittlig boutbetaling pr. m² for boliger med ulik standard i ulike grupper av husholdninger. 1980-1985.

Kroner

	1980-1982		1983-1985	
	Fullgod standard	Ikke fullgod standard	Fullgod standard	Ikke fullgod standard
Alle husholdninger.....	197	210	277	289
Enslige				
16-24 år.....	209	251	310	393
25-34 år.....	260	294	463	314
35-54 år.....	210	291	358	348
55-66 år.....	145	201	198	220
67-85 år.....	114	148	154	199
Par uten barn				
25-34 år.....	299	253	467	371
35-54 år.....	257	284	308	235
55-66 år.....	178	195	227	120
Par med barn				
Yngste barn 0-6 år...	270	246	362	378
Yngste barn 7-19 år..	215	214	311	284

Gjennomgående betaler de som har boliger med standardmangler mer pr. m² enn andre. Tabell 7.17 viser gjennomsnittlig utbetaling pr. m² for boliger med og uten standardmangler. Tallene varierer betydelig mellom gruppene, men ikke minst enslige har ofte høyere utbetalinger for boliger med mangelfull standard. Dette var mest markert i 1980-82, i tråd med hva vi kunne se i tabell 7.16.

7.7. Regresjonsanalyse av boutgifter

Flere ganger er det blitt pekt på de vansker som ligger i å tolke forskjeller i gjennomsnittstall for ulike grupper som skyldes underliggende sammenhenger som ikke kommer til syne i tabellene. Regresjonsanalyse er en hyppig anvendt analyseteknikk for å unngå dette. Vi skal studere variasjon i boutgifter mellom husholdningstyper ved å bruke en regresjonsmodell. Vi får da tatt hensyn til den innvirkning som andre kjennemerker har på boutgiftene.

Tabell 7.18 Estimerte regresjonskoeffisienter for sammenhengen mellom årlige boutgifter og ulike bakgrunnskjennermerker. 1980-85. Kroner

	-1980-82	1983-85
Total forbruksutgift, 1000 kr....	186*	114*
Netto boligareal, m ²	40.4*	108.1*
Botid, år.....	0.33	-0.31
Husholdningstyper:		
Enslige 16-24 år.....	3423	2333
Enslige 25-34 år.....	3567*	6939*
Enslige 35-54 år.....	4279*	4889*
Enslige 55-66 år.....	3877*	1799
Enslige 67-85 år.....	4923*	1439
Par uten barn 25-34 år.....	214	9774*
Par uten barn 35-54 år.....	1257	2461
Par uten barn 55-66 år.....	1749	-340
Par med yngste barn 0-6 år....	2845*	7601*
Par med yngste barn 7-19 år....	-3522*	1903*
Bostedsstrøk:		
Oslo, Bergen, Trondheim.....	1889*	6739*
Tettbygd strøk ellers.....	115	3386*
Selveid bolig.....	1072	-883
Bolig med standardmangel.....	-974	-270
Trangbodd bolig.....	-940	-2836*
Hustype:		
Enebolig.....	-837	-712
Sammenbygd småhus.....	1066	2163
Våningshus på gårdsbruk.....	-2584	-6931*
Blokk eller høyhus.....	2507	1461

* = Signifikant på 0,05-nivå

For en mer formell beskrivelse av regresjonsberegningene vises til vedlegg 2.

Kjennemerkene som er tatt med i beregningene, er av to typer. Kjennemerkene total forbruksutgift, netto boligareal og botid i boligen varierer kontinuerlig, dvs. kan vente alle verdier.

Tabell 7.18 viser at boutgiften øker med forbruksutgiften. En husholdning med 1000 kroner mer i forbruksutgift pr. år enn en annen, hadde i 1980-82 186 kroner mer i boutgift pr. år. I 1983-85 var forskjellen i boutgift 114 kroner. Dette er gjennomsnittsverdier når alle andre kjennemerker i tabell 7.18 er tatt i betraktning.

Som rimelig kan være, øker boutgiften med boligens areal. I 1980-82 var økningen 40 kroner for hver m², i 1983-85 108 kroner.

Sammenhengene mellom boutgift og forbruksutgift og boligareal var signifikante på begge tidspunkter, dvs. de skyldes ikke bare statistiske tilfeldigheter ved trekking av utvalgene. Mellom botid og boutgift fant vi derimot ingen slik sammenheng. Hvor lenge man har bodd i boligen har i gjennomsnitt ingen betydning for størrelsen av boutgiften.

Resten av kjennemerkene antar bare forholdsvis få verdier (kategoriske variable). For hvert av disse kjennemerkene må vi velge én kategori som utgangspunkt for tolkning av resultatene. For kjennemerket husholdningstype har vi valgt gruppen "Andre husholdninger" - det vil si par uten barn 67 år og over, flerfamiliehusholdninger og husholdninger med enslige forsørgere - som sammenlikningsgrunnlag. I forhold til denne gruppen hadde enslige 16-24 år i 1980-1982 3 400 kroner mer i årlig boutgift, enslige 25-34 år 3 600 kroner mer i årlig boutgift osv. Men i og med at alle kategoriene på denne måten har en felles referansegruppe, kan vi også foreta sammenligninger mellom de enkelte husholdningstypene i tabell 7.18. For eksempel hadde enslige 25-34 år i 1980-82 ca. 3 350 kroner mer i boutgift pr. år enn par uten barn 25-34 år, de hadde ca. 2 300 kroner mer enn par uten barn 35-54 år osv. Enslige hadde altså klart høyere boutgifter enn par uten barn i 1980-82 når en tar hensyn til andre forhold som påvirker boutgiftene. Mellom ulike grupper av enslige var det derimot ubetydelige forskjeller. Ved siden av enslige var det par med små barn som hadde et slikt "tillegg" i boutgifter.

I 1983-85 var ikke skillet mellom enslige og par uten barn så entydig. Bare enslige 25-54 år, par uten barn, 25-34 år, og par med små barn hadde høyere boutgifter enn andre husholdninger når en tar hensyn til andre forhold som påvirker boutgiftene. Her var det mer utpregete generasjonsforskjeller.

For type bostedsstrøk har vi valgt å bruke husholdninger i spredtbygde strøk som sammenlikningsgruppe. I 1980-82 hadde bosatte i Oslo, Bergen og Trondheim i gjennomsnitt nesten 1 900 kr mer pr. år i boutgift enn bosatte i spredtbygde strøk, og 1 800 kr mer enn bosatte i tettbygde strøk ellers. Det var med andre ord storbyene som skilte seg ut med høye boutgifter i 1980-82. I 1983-85 var forskjellen mellom storbyer og spredtbygde strøk 6 700 kr, altså en markert økning. Men også boutgiftene i tettbygde strøk ellers var 3 400 kr høyere enn i spredtbygde strøk. Dette er gjennomsnittlige forskjeller i boutgift som bare skriver seg fra at boligene ligger i ulike typer strøk.

Hvorvidt man bodde i selveid eller leid bolig, eller om boligen hadde standardmangler, hadde i gjennomsnitt liten betydning for størrelsen på boutgiftene. Det var heller ingen signifikante sammenhenger mellom hustype og boutgift, med unntak av boliger i våningshus på gårdsbruk, der boutgiftene i 1983-85 var klart lavere enn for boliger i andre hustyper.

Trangboddhet betød lite i 1980-82, men det å bo trangt betød i 1983-85 i gjennomsnitt 2 800 kroner mindre i årlig boutgift når en tar hensyn til andre forhold.

Analysen viser altså at boutgiftene økte med størrelsen på husholdningenes samlede forbruksutgifter og med størrelsen på boligene. Utover disse sammenhengene var det også systematiske forskjeller mellom husholdningstyper. Når en tar hensyn til forbruksutgift, boligstørrelse og en rekke andre forhold hadde enslige i alle aldersgrupper, samt par med småbarn, i 1980-82 høyere boutgifter enn andre grupper. I 1983-85 var det det at husholdningen var i en tidlig fase av livsløpet som i første rekke betød høye boutgifter. I denne perioden var det dessuten systematiske forskjeller mellom bosatte i storbyene, i tettbygde strøk ellers og i spredtbygde strøk, som kommer i tillegg til forskjellene mellom husholdningstyper.

8. VARIGE FORBRUKSGODER

I dette avsnittet skal vi gi tall for enkelte varige forbruksgoder som ikke er knyttet til boligen. Det gjelder hvor mange som har fritids-
hus, hvor mange som har privat bil, campingvogn og seilbåt eller motorbåt. Til dels er dette goder som for mange er en uunnværlig del av tilværelsen - som bilen. De andre godene er knyttet til fritid og fritidsaktiviteter der det mer er tale om ulike preferanser og livs-
stiler enn nødvendighet, men der forskjeller i tilgang også kan henge sammen med ulike muligheter for anskaffelse og medfører forskjeller i muligheter for utfoldelse.

Det er betydelige forskjeller i tilgang til de ulike godene mellom enslige og andre grupper. Et meget stort flertall av alle par, både med og uten barn, har bil. For enslige er det ikke noen selvfølge å ha bil. I aldersgruppene under 55 år var andelen med bil vel 60 prosent i 1983-85. Andelene økte noe fra 1980-82, særlig for de yngste.

Her må en imidlertid ta i betraktning at tallene refererer seg til husholdninger, ikke til personer. I husholdninger med flere personer kan bruken av bilen være begrenset til en person, som regel til mannen. Tabell 8.1 viser at det på alle alderstrinn var en høyere andel av enslige menn enn av enslige kvinner som hadde bil, særlig i aldersgruppene under 35 år og over 54 år. Men også blant enslige menn var bilholdet vesentlig lavere enn i de andre husholdningstypene.

Eie av bil økte blant enslige i første halvdel av 1980-tallet. Økningen var størst for unge, men også i gruppene over 55 år økte bilholdet.

Tabell 8.1 Andel av husholdninger i ulike grupper og av enslige menn og kvinner som eier bil. Prosent. 1980-85

	Alle hus- holdninger	Menn	Kvinner
Alle husholdninger			
1980-82.....	64	.	.
1983-85.....	70	.	.
Enslige 16-24 år			
1980-82.....	35	60	19
1983-85.....	62	74	50
Enslige 25-34 år			
1980-82.....	53	67	39
1983-85.....	64	75	46
Enslige 35-54 år			
1980-82.....	59	63	57
1983-85.....	60	65	55
Enslige 55-66 år			
1980-82.....	23	41	15
1983-85.....	34	50	24
Enslige 67-85 år			
1980-82.....	11	26	5
1983-85.....	17	44	9
Par uten barn 25-34 år			
1980-82.....	83	.	.
1983-85.....	90	.	.
Par uten barn 35-54 år			
1980-82.....	89	.	.
1983-85.....	86	.	.
Par uten barn 55-66 år			
1980-82.....	74	.	.
1983-85.....	80	.	.
Par med yngste barn 0-6 år			
1980-82.....	91	.	.
1983-85.....	95	.	.
Par med yngste barn 7-19 år			
1980-82.....	89	.	.
1983-85.....	93	.	.

Tabell 8.2 Andel av husholdninger i ulike grupper som eier fritidshus/campingvogn/seilbåt eller motorbåt. Prosent. 1980-85

	Fritidshus	Campingvogn	Seilbåt/ motorbåt
Alle husholdninger			
1980-82.....	23	5	12
1983-85.....	21	6	12
Enslige 16-24 år			
1980-82.....	6	-	5
1983-85.....	4	-	2
Enslige 25-34 år			
1980-82.....	9	1	3
1983-85.....	6	-	2
Enslige 35-54 år			
1980-82.....	22	4	5
1983-85.....	19	5	7
Enslige 55-66 år			
1980-82.....	19	1	5
1983-85.....	19	1	4
Enslige 67-85 år			
1980-82.....	12	-	2
1983-85.....	14	1	2
Par uten barn 25-34 år			
1980-82.....	13	1	14
1983-85.....	8	3	15
Par uten barn 35-54 år			
1980-82.....	29	16	17
1983-85.....	33	14	18
Par uten barn 55-66 år			
1980-82.....	39	8	17
1983-85.....	37	8	18
Par med yngste barn 0-6 år			
1980-82.....	20	7	12
1983-85.....	13	9	12
Par med yngste barn 7-19 år			
1980-82.....	32	11	20
1983-85.....	31	12	23

Stort sett er det mindre vanlig for enslige enn for andre å eie fritidsgoder som fritidshus, båt og campingvogn. Så godt som ingen enslige har campingvogn. Selv om det ikke er særlig mange blant par

heller, er det i husholdninger med flere personer at eie og bruk av campingvogn har noen utbredelse. Også når det gjelder båt går skillet først og fremst mellom enslige og andre, mens det er ubetydelige aldersforskjeller.

For fritidshus er derimot generasjonsforskjellene mer fremtredende. Såvel unge enslige som unge par uten barn har i liten utstrekning fritidshus. Andelen eiere øker stort sett med økende alder, med unntak for de eldste. Dette blir også støttet av tendensen for barnefamilier, der par med bare større barn oftere eier fritidshus enn par med småbarn.

Det må presiseres at det man har spurt om, er eie av fritidshus - ikke bruk. Når unge i liten utstrekning har eget fritidshus kan dette nettopp henge sammen med at foreldregenerasjonen har.

Enslige har altså oftere enn i de gruppene vi sammenlikner med reduserte muligheter til mobilitet og aktivitet på de områder som er knyttet til bil og større fritidsgoder.

forbrukerens økonomi. Vedlegg 1
 viser en oversikt over de ulike forbruksutgifter som er registrert i
 de ulike kommunene. Det er viktig å merke seg at disse utgiftene
 ikke inkluderer utgifter til bolig og transport.

Detaljerte tabeller over forbruksutgifter.

De detaljerte tabellene viser forbruksutgifter per innbygger i de ulike kommunene. Tabellen viser utgifter til ulike kategorier som bolig, transport, mat og drikke, kultur og fritid, og helse. Tabellen viser også utgifter til ulike typer bolig og transport.

De detaljerte tabellene viser forbruksutgifter per innbygger i de ulike kommunene. Tabellen viser utgifter til ulike kategorier som bolig, transport, mat og drikke, kultur og fritid, og helse. Tabellen viser også utgifter til ulike typer bolig og transport.

De detaljerte tabellene viser forbruksutgifter per innbygger i de ulike kommunene. Tabellen viser utgifter til ulike kategorier som bolig, transport, mat og drikke, kultur og fritid, og helse. Tabellen viser også utgifter til ulike typer bolig og transport.

Tabell 1. Utgift pr. husholdning pr. år i forskjellige typer av husholdninger, etter vare- og tjenestegruppe.
1980-1982. 1982-priser.

	Alle hus- hold- ninger	Enslige					Par uten barn			Par med barn	
		16 - 24 år	25 - 34 år	35 - 54 år	55 - 66 år	67 år	25 - 34 år	35 - 54 år	55 - 66 år	Yngste barn 0-6 år	Yngste barn 7-19 år
Kroner											
FORBRUKSUTGIFT I ALT	88 014	50 378	66 838	63 218	45 970	32 511	111 011	109 207	79 520	113 223	131 170
Matvarer	20 424	12 027	13 174	12 508	9 443	9 112	21 024	20 657	19 232	24 978	30 491
Av dette utgifter på restaurant og kafé	2 328	4 133	5 227	3 417	977	689	4 026	2 158	1 237	2 247	3 260
Drikkevarer og tobakk	3 543	2 809	3 621	3 709	1 679	970	5 557	5 560	3 778	3 751	5 143
Klær og skotøy	7 680	4 125	5 219	4 116	3 824	2 739	8 980	5 861	6 069	10 733	12 416
Bolig, lys og brensel	15 613	8 772	13 760	14 125	10 249	8 192	19 402	20 343	15 222	22 315	19 216
Møbler og husholdningsartikler	7 623	5 201	6 363	4 688	3 979	2 664	11 124	11 207	6 351	11 625	9 803
Helsepleie	1 826	714	703	1 265	1 380	1 390	1 394	1 521	2 927	1 801	2 544
Reiser og transport	17 112	8 911	12 071	11 957	5 474	2 975	25 434	26 178	15 376	21 679	28 765
Fritidssysler og utdanning	9 517	5 684	8 520	5 940	4 104	2 685	13 311	12 895	6 014	11 653	15 827
Andre varer og tjenester	4 677	2 135	3 407	4 911	5 837	1 783	5 144	4 985	4 551	4 688	6 966
Prosent											
FORBRUKSUTGIFT I ALT	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Matvarer	23,2	23,9	19,7	19,8	20,5	28,0	18,9	18,9	24,2	22,1	23,2
Av dette utgifter på restaurant og kafé	2,6	8,2	7,8	5,4	2,1	2,1	3,6	2,0	1,6	2,0	2,5
Drikkevarer og tobakk	4,0	5,6	5,4	5,9	3,7	3,0	5,0	5,1	4,8	3,3	3,9
Klær og skotøy	8,7	8,2	7,8	6,5	8,3	8,4	8,1	5,4	7,6	9,5	9,5
Bolig, lys og brensel	17,7	17,4	20,6	22,3	22,3	25,2	17,2	18,6	19,1	19,7	14,6
Møbler og husholdningsartikler	8,7	10,3	9,5	7,4	8,7	8,2	10,0	10,3	8,0	10,3	7,5
Helsepleie	2,1	1,4	1,1	2,0	3,0	4,3	1,3	1,4	3,7	1,6	1,9
Reiser og transport	19,4	17,7	18,1	18,9	11,9	9,2	22,9	24,0	19,3	19,1	21,9
Fritidssysler og utdanning	11,8	11,3	12,7	9,4	8,9	8,3	12,0	11,8	7,6	10,3	12,1
Andre varer og tjenester	5,3	4,2	5,1	7,8	12,7	5,5	4,6	4,6	5,7	4,1	5,3
Tallet på husholdninger	4 139	62	98	100	211	313	101	135	318	814	934

Tabell 2. Utgift pr. år i forskjellige typer av husholdninger, etter vare og tjenestegruppe. 1983-1985. 1985-priser

	Alle hus- hold- ninger	Enslige					Par uten barn			Par med barn	
		16 - 24 år	25 - 34 år	35 - 54 år	55 - 66 år	67 år	25 - 34 år	35 - 54 år	55 - 66 år	Yngste barn 0-6 år	Yngste barn 7-19 år
Kroner											
FORBRUKSUTGIFT I ALT	114 757	80 782	89 848	79 073	58 039	41 547	147 222	129 775	105 922	150 948	176 082
Matvarer	24 305	14 317	14 687	13 141	12 271	10 620	26 027	26 335	23 281	30 611	37 849
Av dette utgifter på restaurant og kafé	2 991	5 029	5 645	2 593	877	444	6 108	4 045	2 456	2 895	4 681
Drikkevarer og tobakk	4 291	4 113	4 382	3 350	2 334	1 250	7 038	6 753	4 001	4 625	6 349
Klær og skotøy	9 151	7 640	6 144	4 502	4 345	3 158	10 230	7 308	6 113	13 146	15 941
Bolig, lys og brensel	23 018	14 587	22 866	20 707	13 933	11 057	34 438	26 398	19 920	32 857	31 174
Møbler og husholdningsartikler	9 459	5 332	6 504	4 995	4 657	2 819	13 892	12 309	10 967	14 448	11 603
Helsepleie	2 314	587	570	1 001	1 473	1 561	2 425	3 730	2 980	2 445	3 156
Reiser og transport	24 507	17 902	21 428	19 932	9 488	4 827	28 116	26 917	24 342	31 610	41 756
Fritidssysler og utdanning	11 811	11 518	8 374	7 337	5 305	3 918	19 031	14 354	8 552	14 364	19 204
Andre varer og tjenester	5 901	4 785	4 892	4 199	4 235	2 337	6 026	5 670	5 766	6 843	9 051
Prosent											
FORBRUKSUTGIFT I ALT	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Matvarer	21,2	17,7	16,3	16,6	21,1	25,6	17,7	20,3	22,0	20,3	21,5
Av dette utgifter på restaurant og kafé	2,6	6,2	6,3	3,3	1,5	1,1	4,1	3,1	2,3	1,9	2,7
Drikkevarer og tobakk	3,7	5,1	4,9	4,2	4,0	3,0	4,8	5,2	3,8	3,1	3,6
Klær og skotøy	8,0	9,5	6,8	5,7	7,5	7,6	6,9	5,6	5,8	8,7	9,1
Bolig, lys og brensel	20,1	18,1	25,4	26,2	24,0	26,6	23,4	20,3	18,8	21,8	17,7
Møbler og husholdningsartikler	8,2	6,6	7,2	6,3	8,0	6,8	9,4	9,5	10,4	9,6	6,6
Helsepleie	2,0	0,7	0,6	1,3	2,5	3,8	1,6	2,9	2,8	1,6	1,8
Reiser og transport	21,4	22,2	23,8	25,2	16,3	11,6	19,1	20,7	23,0	20,9	23,7
Fritidssysler og utdanning	10,3	14,3	9,3	9,3	9,1	9,4	12,9	11,1	8,1	9,5	10,9
Andre varer og tjenester	5,1	5,9	5,4	5,3	7,3	5,6	4,1	4,4	5,4	4,5	5,1
Tallet på husholdninger	4 567	75	111	118	240	312	128	137	368	905	1 011

Tabell 3. Utgift pr. husholdning pr. år for yrkesaktive enslige 16-66 år, etter vare- og tjenestegruppe. 1980-82. 1982-priser.

	Alle	16 - 24 år	25 - 34 år	35 - 54 år	55 - 66 år
	Kroner				
FORBRUKSUTGIFT I ALT	59 020	50 010	66 963	64 867	52 503
Matvarer	11 979	12 403	13 089	13 261	9 925
Av dette utgifter på					
restaurant og kafé	3 466	4 396	5 089	3 958	1 373
Drikkevarer og tobakk	2 888	3 011	3 584	3 729	1 640
Klær og skotøy	4 585	3 686	5 536	4 464	4 348
Bolig, lys og brensel	12 547	9 344	14 076	13 980	11 747
Møbler og husholdningsartikler	5 005	5 233	6 325	4 188	4 477
Helsepleie	1 104	677	674	1 264	1 522
Reiser og transport	9 873	8 024	12 169	12 669	6 793
Fritidssysler og utdanning	6 212	5 645	8 260	6 344	4 757
Andre varer og tjenester	4 827	1 986	3 250	4 969	7 293
	Prosent				
FORBRUKSUTGIFT I ALT	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Matvarer	20,3	24,8	19,5	20,4	18,9
Av dette utgifter på					
restaurant og kafé	5,9	8,8	7,6	6,1	2,6
Drikkevarer og tobakk	4,9	6,0	5,4	5,7	3,1
Klær og skotøy	7,8	7,4	8,3	6,9	8,3
Bolig, lys og brensel	21,1	18,7	21,0	21,6	22,4
Møbler og husholdningsartikler	8,5	10,5	9,4	6,5	8,5
Helsepleie	1,9	1,4	1,0	1,9	2,9
Reiser og transport	16,7	16,0	18,2	19,5	12,9
Fritidssysler og utdanning	10,5	11,3	12,3	9,8	9,1
Andre varer og tjenester	8,2	4,0	4,9	7,7	13,9
Tallet på personer	339	52	89	85	113

Tabell 4. Utgift pr. husholdning for ikke-yrkesaktive enslige i ulike aldersgrupper, etter vare- og tjenestegruppe. 1980-82. 1982-priser

	Alle	16 - 54 år	55 - 66 år	67 - 85 år
	Kroner			
FORBRUKSUTGIFT I ALT	35 817	56 474	38 581	32 570
Matvarer	9 176	10 267	8 898	9 145
Av dette utgifter på restaurant og kafé	777	2 694	529	644
Drikkevarer og tobakk	1 328	3 150	1 723	991
Klær og skotøy	2 940	3 381	3 231	2 794
Bolig, lys og brensel	8 481	11 096	8 556	8 161
Møbler og husholdningsartikler	3 155	6 615	3 415	2 678
Helsepleie	1 343	1 087	1 220	1 413
Reiser og transport	3 740	10 409	3 982	2 908
Fritidssysler og utdanning	3 119	6 282	3 365	2 681
Andre varer og tjenester	2 537	4 187	4 191	1 799
	Prosent			
FORBRUKSUTGIFT I ALT	100,0	100,0	100,0	100,0
Matvarer	25,6	18,2	23,1	28,1
Av dette utgifter på restaurant og kafé	2,2	4,8	1,4	2,0
Drikkevarer og tobakk	3,7	5,6	4,5	3,0
Klær og skotøy	8,2	6,0	8,4	8,6
Bolig, lys og brensel	23,7	19,6	22,2	25,1
Møbler og husholdningsartikler	8,8	11,7	8,9	8,2
Helsepleie	3,7	1,9	3,2	4,3
Reiser og transport	10,4	18,4	10,3	8,9
Fritidssysler og utdanning	8,7	11,1	8,7	8,2
Andre varer og tjenester	7,1	7,4	10,9	5,5
Tallet på personer	433	34	98	301

Tabell 5. Utgift pr. husholdning pr. år for yrkesaktive enslige 16-66 år, etter vare- og tjenestegruppe. 1983-85. 1985-priser.

	Alle	16 - 24 år	25 - 34 år	35 - 54 år	55 - 66 år
	Kroner				
FORBRUKSUTGIFT I ALT	79 007	84 845	89 065	85 504	60 891
Matvarer	14 016	14 362	14 669	13 782	13 396
Av dette utgifter på					
restaurant og kafé	3 486	5 044	5 616	2 987	1 002
Drikkevarer og tobakk	3 558	4 177	4 245	3 626	2 503
Klær og skotøy	5 748	8 419	5 969	4 861	4 728
Bolig, lys og brensel	18 807	14 796	22 785	21 805	14 935
Møbler og husholdningsartikler	5 569	6 118	6 472	5 835	4 187
Helsepleie	994	698	582	1 093	1 470
Reiser og transport	17 488	18 923	21 384	21 576	9 659
Fritidssysler og utdanning	8 138	11 952	8 358	8 335	5 544
Andre varer og tjenester	4 689	5 400	4 574	4 590	4 469
	Prosent				
FORBRUKSUTGIFT I ALT	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Matvarer	17,7	16,9	16,5	16,1	22,0
Av dette utgifter på					
restaurant og kafé	4,4	5,9	6,3	3,5	1,6
Drikkevarer og tobakk	4,5	4,9	4,8	4,2	4,1
Klær og skotøy	7,3	9,9	6,7	5,7	7,8
Bolig, lys og brensel	23,8	17,4	25,6	25,5	24,5
Møbler og husholdningsartikler	7,0	7,2	7,3	6,8	6,9
Helsepleie	1,3	0,8	0,7	1,3	2,4
Reiser og transport	22,1	22,3	24,0	25,2	15,9
Fritidssysler og utdanning	10,3	14,1	9,4	9,7	9,1
Andre varer og tjenester	5,9	6,4	5,1	5,4	7,3
Tallet på personer	377	63	104	93	117

Tabell 6. Utgift pr. husholdning pr. år for ikke-yrkesaktive enslige i ulike aldersgrupper, etter vare- og tjenestegruppe. 1983-1985. 1985-priser.

	Alle	16 - 54 år	55 - 66 år	67 - 85 år
Kroner				
FORBRUKSUTGIFT I ALT	47 415	64 607	55 310	41 333
Matvarer	10 939	12 193	11 195	10 627
Av dette utgifter på restaurant og kafé	793	3 019	757	442
Drikkevarer og tobakk	1 683	3 401	2 171	1 199
Klær og skotøy	3 477	4 241	3 979	3 145
Bolig, lys og brensel	12 174	17 044	12 973	11 045
Møbler og husholdningsartikler	3 416	2 641	5 106	2 845
Helsepleie	1 443	453	1 477	1 591
Reiser og transport	6 982	15 014	9 324	4 696
Fritidssysler og utdanning	4 441	6 065	5 075	3 913
Andre varer og tjenester	2 860	6 578	4 010	2 270
Prosent				
FORBRUKSUTGIFT I ALT	100,0	100,0	100,0	100,0
Matvarer	23,1	18,9	20,2	25,7
Av dette utgifter på restaurant og kafé	1,7	4,8	1,4	1,1
Drikkevarer og tobakk	3,5	5,3	3,9	2,9
Klær og skotøy	7,3	6,6	7,2	7,6
Bolig, lys og brensel	25,7	26,4	23,5	26,7
Møbler og husholdningsartikler	7,2	4,1	9,2	6,9
Helsepleie	3,0	0,7	2,7	3,8
Reiser og transport	14,7	23,2	16,9	11,4
Fritidssysler og utdanning	9,4	9,4	9,2	9,5
Andre varer og tjenester	5,7	10,2	7,3	5,5
Tallet på personer	462	44	123	295

Definisjoner av inntekt.

1. Disponibel likningsinntekt.

Disponibel likningsinntekt er definert som summen av de følgende inntektsposter minus summen av de følgende fradragposter. Negativ disponibel likningsinntekt er satt lik null.

Inntektsposter:

Kontant- og naturallønn
Netto næringsinntekt
Nettoinntekt av prosentliknet bolig og hytte
Gevinst ved salg av tomter
Renteinntekt og aksjeutbytte
Skattepliktige ytelser fra folketrygden, tjenestepensjon m.v.
Andre skattepliktige inntekter
De skattefrie inntektene: barnetrygd, bostøtte fra Statens husbank, stipend fra Statens lånekasse for utdanning

Fradragposter:

Gjeldsrenter og del av underskott i boligselskap
Pensjonstilskott m.v.
Pliktig underholdningsbidrag og kårytelser
Direkte skatter og medlemsavgift til folketrygden
Andre fradrag

2. Inntekt etter skatt.

Inntekt etter skatt er det samme som disponibel inntekt med følgende vesentlige forskjeller:

- nettonæringsinntekt er her regnet før fondsavsetninger og avskrivninger
- gjeldsrenter og del av underskott i boligselskap er ikke regnet som fradrag
- en del fradragposter på selvangivelsen, f.eks. skattefri banksparing, er ikke regnet som fradrag

3. Ekvivalentinntekt.

Ekvivalentinntekt = Inntekt etter skatt/antallet forbruksenheter

Antallet forbruksenheter i husholdningen beregnes ved å summere forbruksvekten for alle personer i husholdningen.

Forbruksvektene bestemmes slik:

første voksne i husholdningen:	vekt	1,0
andre voksne	:	" 0,7
barn (0-15 år)	:	" 0,5

Regresjonsanalyse av boutgifter.

Som avhengig variabel er brukt utgift pr. år til bolig, lys og brensel. Vi har gjort separate beregninger for 1980-82 og 1983-85. Samme sett av uavhengige variable ble benyttet. De uavhengige variablene er total forbruksutgift, botid i boligen, boligens areal, husholdningstype, type bostedsstrøk, hustype, eie-/leieforhold til boligen, indikatorer for standard og for trangboddhet.

De tre først nevnte uavhengige variablene er (tilnærmet) kontinuerlige variable. Tre av de øvrige variablene er dikotomier. Det gjelder eie-/leieforhold og indikatorerne for standard og trangboddhet. Husholdningstype, type bostedsstrøk og hustype er variable på nominalnivå med mer enn to verdier. For å kunne utføre regresjonsberegninger der disse variablene inngår, har vi dannet dummyvariable.

Vi har estimert parametrene i følgende likning

$$Y = b_0 + \sum_{i=1}^{22} b_i X_i$$

Variablene som inngår er spesifisert på følgende måte:

Y = utgift til bolig, lys og brensel pr. år, kroner

X₁ = total forbruksutgift pr. år, 1 000 kroner

X₂ = boligens netto areal, m²

X₃ = botid i boligen, år

X₄ = 1 for enslige 16-24 år
0 ellers

X₅ = 1 for enslige 25-34 år
0 ellers

X₆ = 1 for enslige 35-54 år
0 ellers

X₇ = 1 for enslige 55-66 år
0 ellers

X₈ = 1 for enslige 67-85 år
0 ellers

X₉ = 1 for par uten barn 25-34 år
0 ellers

X₁₀ = 1 for par uten barn 35-54 år
0 ellers

X₁₁ = 1 for par uten barn 55-66 år
0 ellers

- X_{12} = 1 for par med barn, yngste barn 0-6 år
0 ellers
- X_{13} = 1 for par med barn, yngste barn 7-19 år
0 ellers
- X_{14} = 1 for bosatte i Oslo, Bergen eller Trondheim
0 ellers
- X_{15} = 1 for bosatte i tettbygd strøk utenom Oslo, Bergen
eller Trondheim
0 ellers
- X_{16} = 1 hvis husholdningen eier boligen
0 ellers
- X_{17} = 1 hvis boligen har standardmangel
0 ellers
- X_{18} = 1 hvis husholdningen bor trangt
0 ellers
- X_{19} = 1 hvis husholdningen bor i enebolig
0 ellers
- X_{20} = 1 hvis husholdningen bor i sammenbygd småhus
0 ellers
- X_{21} = 1 hvis husholdningen bor i våningshus på gårdsbruk
0 ellers
- X_{22} = 1 hvis husholdningen bor i blokk eller høyhus
0 ellers

Tabell 1. Estimer fra regresjonsberegningene. Utgift til bolig, lys og brensel. Kroner pr. år.

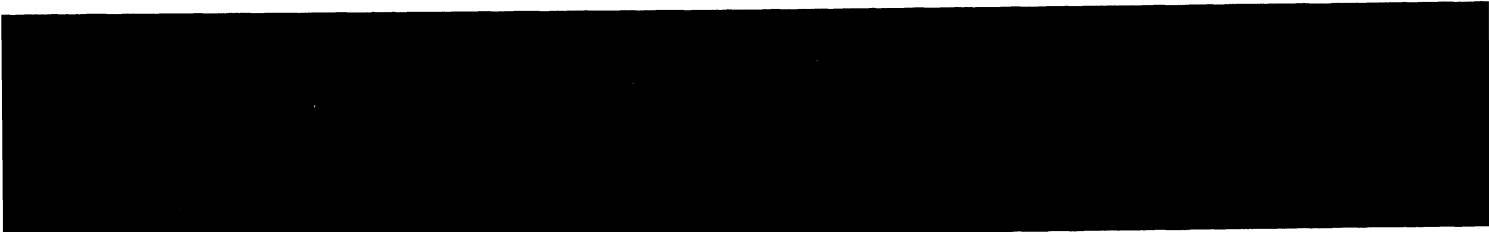
	1980-1982			1983-1985		
	Regre- sjons- koef- fisient	Standard- avvik til regresjons- koeffisient	F- verdi	Regre- sjons- koef- fisient	Standard- avvik til regresjons- koeffisient	F- verdi
X ₁	186	4,81	1492,9*	114	3,97	826,4*
X ₂	40	7,8	27,0*	108	7,7	196,9*
X ₃	0,33	1,28	0,1	-0,31	1,77	0,0
X ₄	3423	2276	2,3	2333	2172	1,2
X ₅	3567	1811	3,9*	6939	1764	15,5*
X ₆	4279	1772	5,8*	4889	1723	8,4*
X ₇	3877	1289	9,1*	1799	1254	2,1
X ₈	4923	1120	19,3*	1439	1158	1,5
X ₉	214	1761	0,0	9774	1638	35,6*
X ₁₀	1257	1540	0,7	2461	1583	2,4
X ₁₁	1749	1077	2,6	-340	1048	0,1
X ₁₂	2845	814	12,2*	7601	815	87,0*
X ₁₃	-3522	804	19,2*	1903	807	5,6*
X ₁₄	1889	961	3,9*	6739	957	49,6*
X ₁₅	115	661	0,0	3386	642	27,8*
X ₁₆	1072	770	1,9	-883	759	1,4
X ₁₇	-974	860	1,3	-270	940	0,1
X ₁₈	-940	783	1,4	-2836	856	11,0*
X ₁₉	-837	1458	0,3	-712	1420	0,3
X ₂₀	1066	1492	0,5	2163	1448	2,2
X ₂₁	-2584	1628	2,5	-6931	1575	19,4*
X ₂₂	2507	1536	2,7	1461	1504	0,9
R ²		0,35			0,37	
Estimat for b ₀						
1980-82		-6577				
1983-85		-5492				
Standardavvik for Y						
1980-82		16700				
1983-85		17319				

UTKOMMET I SERIEN RAPPORTER FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ ETTER 1. JULI 1988 (RAPP)

Issued in the series Reports from the Central Bureau of Statistics since 1 JULY 1988 (REP) ISSN
0332-8422

- 87/11 Four Papers on the Theory of Unemployment/Fritz C. Holte. 1988-149s. (RAPP; 87/11) 50 kr
ISBN 82-537-2508-6
- 88/8 Hvem reiser ikke på ferie? En analyse av ikke-reisende i Norge, Sverige, Danmark og
Finland Who Spends their Holiday at Home? An Analysis on Non-Travellers in Norway,
Sweden, Denmark and Finland/Ragni Hege Kitterød. 1988-47s. (RAPP; 88/8) 40 kr
ISBN 82-537-2597-3
- 88/9 Radiolytting og fjernsynsseing vinteren 1988 Landsoversikt for programdagene 30. januar -
5. februar/Gustav Haraldsen. 1988-91s. (RAPP; 88/9) 40 kr ISBN 82-537-2653-8
- 88/10 Radiolytting og fjernsynsseing vinteren 1988 Fylkesoversikt for programdagene 30. januar -
5. februar/Gustav Haraldsen. 1988-168s. (RAPP; 88/10) 50 kr ISBN 82-537-2654-6
- 88/11 Ressursregnskap for skog 1970-1985/Erik Næsset. 1988-68s. (RAPP; 88/11) 40 kr
ISBN 82-537-2661-9
- 88/12 Statistisk sentralbyrå Langtidsprogram 1987-1990. 1988-55s. (RAPP; 88/12) 40 kr
ISBN 82-537-2655-4
- 88/13 Skatter og overføringer til private Historisk oversikt over satser mv. Årene 1970-1988.
1988-64s. (RAPP; 88/13) 40 kr ISBN 82-537-2656-2
- 88/14 Drifts- og yrkesstrukturen i jordbruket i 1985/86/Berit Bjørlo, Audun Loen og Elin Ouren.
1988-56s. (RAPP; 88/14) 40 kr ISBN 82-537-2669-4
- 88/15 Inntektsulikhet i Norge 1973-1985/Rolf Aaberge og Tom Wennemo. 1988-94s. (RAPP; 88/15)
45 kr ISBN 82-537-2671-6
- 88/17 Modeller for beregning av nasjonale og regionale utslipp til luft/Odd Kristian Selboe.
1988-139s. (RAPP; 88/17) 45 kr ISBN 82-537-2682-1
- 88/18 Kommentarer til standard for inndeling etter sosioøkonomisk status/Dag Album. 1988-49s.
(RAPP; 88/18) 40 kr ISBN 82-537-2679-1
- 88/19 Verdsetting av skog Estimering av hjelpefunksjoner basert på data fra flybilder og
økonomisk kartverk/Erik Næsset. 1988-133s. (RAPP; 88/19) 45 kr
ISBN 82-537-2705-4
- 88/20 Skatter og overføringer til private Historisk oversikt over satser mv. Årene
1970-1988. Revidert utgave. 1988-64s. (RAPP; 88/20) 40 kr ISBN 82-537-2685-6
- 88/21 Barnetall i ekteskap. 1988-39s. (RAPP; 88/21) 30 kr ISBN 82-537-2689-9
- 88/23 Helse og livsstil i figurer og tekst Utviklingstrekk 1975-1985/Liv Grøtvedt og
Otto Carlson. 1988-44s. (RAPP; 88/23) 30 kr ISBN 82-537-2686-4
- 88/24 Aktuelle skattetall 1988 Current Tax Data. 1988-42s. (RAPP; 88/24) 30 kr
ISBN 82-537-2688-0
- 88/25 Merarbeid Om arbeid utover ordinær arbeidstid/Anne Lise Ellingsæter. 1988-32 s.
(RAPP; 88/25) 30 kr ISBN 82-537-2692-9
- 88/26 Radiolytting og fjernsynsseing Høsten 1988 Fylkesoversikt for programdagene 1.-7. oktober/
Gustav Haraldsen og Odd Frank Vaage. 1988-130s. (RAPP; 88/26) 50 kr ISBN 82-537-2699-6
- 88/27 Radiolytting og fjernsynsseing Høsten 1988 Landsoversikt for programdagene 1.-7. oktober/
Gustav Haraldsen og Odd Frank Vaage. 1988-85s. (RAPP; 88/27) 40 kr ISBN 82-537-2700-3

- 88/28 Radiolytting og fjernsynsseing blant barn og ungdom høsten 1988 Programdagene 1.-7. oktober/Gustav Haraldsen og Odd Frank Vaage. 1988-55s. (RAPP; 88/28) 40 kr
ISBN 82-537-2703-8
- 88/29 Kommunehelsetjenesten Årsstatistikk for 1987. 1988-67s. (RAPP; 88/29) 40 kr
ISBN 82-537-2698-8
- 88/30 Regionale nærings- og arbeidsmarkedspektiver/Tor Skoglund og Knut Ø. Sørensen. 1988-66s. (RAPP; 88/30) 40 kr ISBN 82-537-2701-1
- 88/31 Luftforurensning og materialskader: Samfunnsøkonomiske kostnader/Solveig Glomsrød og Audun Rosland. 1989-70 s. (RAPP; 88/31) 40 kr ISBN 82-537-2727-5
- 88/32 Den norske informasjonssektoren - Hvor stor del av totaløkonomien har med informasjon å gjøre?/Jan Brunsgaard og Erling Joar Fløttum. 1989-73s. (RAPP; 88/32) 40 kr
ISBN 82-537-2707-0
- 89/01 Naturressurser og miljø 1988 Energi, petroleumsøkonomi, mineraler, fisk, skog, jordbruk, avfall, avløp og vannforsyning, luft Ressursregnskap og analyser. 1989-116s.
(RAPP; 89/1) 75 kr ISBN 82-537-2765-8
- 89/2 KVARTS-86 A Quarterly Macroeconomic Model Formal Structure and Empirical Characteristics/
Einar Bowitz and Torbjørn Eika. 1989-104s. (RAPP; 89/2) 45 kr ISBN 82-537-2714-3
- 89/3 Lønnsrelasjoner i en kvartalsmodell for norsk økonomi En KVARTS-rapport/Einar Bowitz.
1989-87s. (RAPP; 89/3) 70 kr ISBN 82-537-2738-0
- 89/4 Innvandringens betydning for befolkningsutvikling i Norge/Inger Texmon og Lars Østby.
1989-55s. (RAPP; 89/4) 70 kr ISBN 82-537-2723-2
- 89/5 Statistisk sentralbyrå Hovedtrekk i arbeidsprogrammet for 1989. 1989-53s. (RAPP; 89/5)
60 kr ISBN 82-537-2720-8
- 89/6 Utbyggingsregnskap Dokumentasjon av metode og resultater fra prøveregnskap 1986 og 1987/
Øystein Engebretsen. 1989-58s. (RAPP; 89/6) 70 kr ISBN 82-537-2724-0
- 89/7 Sociodemographic Differentials in the Number of Children A Study of Women Born 1935, 1945
and 1955/Øystein Kravdal. 1989-138s. (RAPP; 89/7) 75 kr ISBN 82-537-2766-6
- 89/8 Radiolytting og fjernsynsseing Vinteren 1989 Landsoversikt for programdagene
4. - 10. februar/Gustav Haraldsen og Odd Frank Vaage. 1989-69 s. (RAPP; 89/8) 70 kr
ISBN 82-537-2769-0
- 89/9 Radiolytting og fjernsynsseing Vinteren 1989 Fylkesoversikt for programdagene
4. - 10. februar/Gustav Haraldsen og Odd Frank Vaage. 1989-130s. (RAPP; 89/9) 85 kr
ISBN 82-537-2770-4

Pris kr 75,00

Publikasjonen utgis i kommisjon hos H. Aschehoug & Co. og
Universitetsforlaget, Oslo, og er til salgs hos alle bokhandlere.

ISBN 82-537-2796-8
ISSN 0332-8422